

Тённе улаштармашкән полковник хай ирәк панә йна • 2 стр.

Анне, аппа та йәймәк, мәшәр... Әсир пуртан кил-сүртәм йшә

ХЫПАР

1997 сұлхи январән 30-мөшәнче тухма пусланә

40(910) №,
2015,
октябрь/юпа,
10
Хакә
ирәклә.

16+

Чәвәш Херараме

Хаҗата электронлә адреспа та сыру сырма пултаратәр: zuwxeraram@mail.ru.

САЛТАР СҮПСИ

Ача ашшә-амәшәнчен төсләх илет

– Эпә виҗә ача ашшә, манән икә хәрпе пәр ывәл, җавна май сәмахәм шәпәрлансем тавра ытларах пулә.

«Ачана воспитани ан пар, вәл пурпәрех санашкалах пулә, малтан хәвна йәркеллә тытма вәрен, уншән ыра төсләх пул», – тесе ахальтен каламан пуль җав.

Хальхи ачасем вәренес, кәнеке вулас е тата урамра мечәк хәваласа чупас ыранне вәхәта компьютер умәнче ирттерәҗә, уҗә сывләша тухмаҗә тесе вәрҗәтпәр. Ман шухәшпа, җакә никаман та мар, йәлтах ашшә-амәшәнчен килет. Хәйсем ирәк парәҗә те – төпрәнчәкәсем вәсен җәмҗәләхәпе уҗә кураҗә. Пирән ачасем те пәр вәхәт компьютер умәнчен хәпәшән марчә. Чән-чән кәрешү темелле. Малтан чәтрәмәр, вәсене чармарәмәр, кайран җакнашкәл меслет шыраса тупрәмәр. Компьютерпа питех те ыляс килсен балл пухмалла. Төсләхрен, ача урай шәлатә, савәт-сапа җавәт – кашни әҗшән 10 балл пухатә, кайран вәсене сәмахсәрах компьютер вәйиисем валли тәкаклама пултаратә. 1 сехет ларас килсен хвәттерте йәлтах тирпейлесе тухма тивет. Вәт, ниҗта пәр тусан пәрчи курми пултәмәр, төкәрсемпе кантәксем йәлтәртәтә тәраҗә, урайәнче пәр сүпә сук, кашни япала хәй ыранәнче. Аслә хәрәчан 1000 балл таранах пухәнса кайрә. Шкул хыҗсән төрлә секци-кружока сүреме кәмәллаканскер халә те тәкакламан-ха вәсене. Ку балсемпе ытти сәрте те уҗә кураҗә: цирк кайса куртәмәр, илемлә кәпе туйнтәмәр...

Шәпәрлансене әҗ урлә кәна лайәх воспитани пама пулатә тени төрәсех. Эпир җәкәр хакне пәчәкрән пәлсе үснә. Хуларә вара пәртак урәхлах, пушә вәхәчә нумайра вәсен. Ачан ылямалла-ха, әҗ пирки кәна шухәшламалла мар, анча та пәчәкрән вәхәта уҗәллә ирттерме тәрашмалла. Хәл самани те урәхлах, әҗ ачаран хәнәхмасан үссен ай-йә! йывәр килә.

Ял ачисем ыраҗсланма пуслани, чәвашла кәлаҗма манса пыни те пәшәрхантаратә. Кәллек җакә хамәртан килет. Шкулта вәренәтти кәна сителәксәр, ашшә-амәшән пепкипе тәван чәлхепе кәлаҗмалла.



Евгений ГРИГОРЬЕВ, шоумен

• Сұл җинчи хәрушсәрләхшән сұран сүрекән те яваплә

3 стр.

• 79 сұлти арсын халә те чиперуксем җинчен куҗ илеймест

5 стр.

• Кукамай канәшәсем

8 стр.

• Мускав сүлә такәр мар

9 стр.

• "җәрлехи тухатмәшсем..."

11 стр.



5 стр.

Пиләк авмасәр... Мерседеспа яраңайман

Әх, ялта пурнәҗ лайәх! Әҗлеме үркенменнисен киләнче пахчәсимәҗә те, улми-сырли те йна пулнә. Аш-какайран та татәк пурәнмәҗә вәсем. Сәт-турәхә те, пилә те яланах сәтел җинче. «җити-җитми пурнәҗ

хумә сире килсе җәпмә», – тәвансем хәнәна килсен җакнашкәл пәтәмлетү тәваҗә. Эпир вәсене те вәй ситнә таран пуләшма тәрашәтпәр», – теҗә Етәрне районәнчи Кәкшәмри Кольцовсем.

җемье пуҗә Николай Михайлович – Чулхула облаҗәнчи Воротынец районәнчи Шеремет чәваш яләнче суралнә. Унти халәх Етәрне районәпе уйрамах туслә. Арсын ялта төпләнме әмәтленнине пытармаҗә. Унән мәшәрә Маргарита Анатольевна – Шупашкар хәрә. Әна хула пурнәҗә ытларах иләртнә. Малтанах яла ки-

лесси пирки шухәшламан та вәл. Анча... шәпаран иртме сук. Мәшәрне пытарнә хыҗсән, 1996 сұлта унән ашшә Анатолий Алексеевич, яла куҗнә. Пәччен арсын сүйәнчех әне туйннә, хуҗәләхә йәркене кәртнә. Чир-чәр мәншән әмәт-тәлләве аркатә-ши, куҗ-сұла кәскетет-ши? Чипер пурәннә сәртәх Анатолий Алек-

сеева инсульт ураган үкернә.

«Килти ыльәх та хуҗишән тунсәхләтә. Әне хәйне пәхәкана курмашкән иккәмәш хута, атте ыртакан пүлеме, хәпарса кайнә. җакна курса пурте төләнтәмәр. Маньәна аран-аран ан-тартәмәр каялла. җакнашкәл төсләх пирән тәрахра урәх пулман», – аса илет хәрарәм.

җанталәк

	кәнтәрла	сәрле	
10.10	+ 1	- 3	☁☁☁
11.10	0	- 5	☁☁☁☁☁
12.10	+ 1	+ 1	☁☁☁☁☁
13.10	+ 2	+ 2	☁☁☁☁☁☁
14.10	+ 2	+ 1	☁☁☁☁☁☁
15.10	+ 3	+ 1	☁☁☁☁☁☁☁
16.10	+ 5	+ 2	☁☁☁☁☁☁☁☁



ЧАРШАВ ХЫҢҢЕ

Анне чӑри

– Алина, ҫапах та "ХАМ" е "ХАМ мар"?

– Концертра чӑнах та ҫапла каланӑччӗ. Билет сутасси, чӑн та, йӑлт упӑшка тивӗҫне ҫаврӑнчӗ. Эпӗ юрласа кӑна ҫӑретӗп /кулать/. Манран тепӗр чухне пӗлӗшсем те ыйтса халтан яраҫҫӗ: "Эсӗ нимӗн тума та пӗлместӗнтӗр, – теҫҫӗ. – Пӗҫерме те, тӑварлама-йӑҫӗтме те..." Пӗлетӗп, йӑлт пӗлетӗп, пӗсеретӗп те, тӑварлатӑп-йӑҫӗтетӗп те, укҫа ӗҫлесе илме те пӗлетӗп. Сӑмахран, туйсем ертсе пыратӑп.

– Вӑртӑнлӑх мар тӑк тӑрех кала-ха – чи юратнӑ апат-ҫимӗҫ мӗн санӑн?

– Пельмень. Аттеле анне,

ӗҫ айне пулса телефона алла илме те вӑхӑт юлмасть. Пӑхатӑп та – каҫ пулса кайнӑ, вӑратасран шикленсе чӑрмантармастӑп вара. Анчах та ун пек чухне ир-ирех салам яратӑп – ялта нумай ҫывӑрмаҫҫӗ вӗт. Эх, анне чӑри, ҫапла ӗнтӗ вӑл, кашни ачишӗн хыпса ҫунать...

Юрӑмсем- ҫунатӑмсем...

– Юрӑҫпа, композиторпа калаҫнӑ май пултарулӑх пирики епле сӑмах хускатмӑн? Хӑвах ҫыратӑн-кӗвӗлетӑн. Кала-ха, пӗрремӗш итлекен-хак паракан кам?

– Паллах, мӑшӑр. Продюсер кӑна мар вӑл, пӗрремӗш критик та. Юрӑ ӑна килӗшсесӗн тухать

"Пурнӑҫра эпӗ пӗтӗм ыйтӑва хам татса пама, йӑлтах хам тума хӑнӑхнӑ, пӗтӗм яваплӑха хам ҫине илме хӑнӑхнӑ. Йӑлтах – хам..." Ҫапла каласа кӑтаратӑ хӑй ҫинчен чӑваш эстрада паллӑ юрӑҫи Алина Варна пӗр интервьюра. Нумаях пулмасть вара унӑн черетлӗ концертне телекурава пачӗҫ. "Эпӗ нимӗн те тумастӑп, юрласа кӑна ҫӑретӗп, йӑлтах упӑшка йӗркелет", – заллӑк тулли пухӑннӑ халӑха тав тунӑ май ҫӑре ҫити пуҫ тайса калать чечек айне путнӑ Алина... Пӑрчӑкан пек вӑр-вар та ҫивӗч ҫак хӗрӑрӑмпа тӗл пулнӑ май панӑ пӗрремӗш ыйтӑва вулакан та ӑнланчӗ пулӗ тетӗп.



– Арсынсем патне ҫаврӑнса ҫитрӗмӗр... Чӑн-чӑн арсыннӑн мӗнле пулмалла тесе шухӑшла- тӑн?

– Каллех Библири йӗркесемпе кӑна хуравлама пултаратӑп: арӑмӗпе йӑваш пулмалла унӑн – унпа хӑйне черкенӗ, ҫӗмӗрлеме пултаракан савӑт-сапана тыткаланӑ пек тыткаламалла, ӑслӑ- тӑнлӑ, ӗҫчен пулмалла, алли ӗҫ патне пымалла, хӑй ҫинчен сахалрах, ҫемье пирики ытларах шухӑшламалла, эрех-сӑрине виҫеллӗ кӑна ӗсмелле, чи кирли – АРАМНЕ КӐНА юратмалла /ЮРАТМАЛЛА та, хисеплемелле те/.

– Хм-м... Мӑшӑру ҫак карта ларать-и вара?
– Шарт кӑна кӗрсе ларать.

Тӗнне улӑштармашкӑн полковник хӑй ирӗк панӑ ӑна

Елӗк районӗнчи Шуршур пурӑнкан Геннадий Петрович тата Юлия Анатольевна Можавсем, пирӗн валли те выльӑх тытаҫҫӗ. Анчах та эпир вӗсен вӑйӗпе кӑна усӑ куратпӑр тесе ан шухӑшлар, апачӗпе йӑлтах хамӑр тивӗҫтеретпӗр. Ҫавӑн пекех катлет тума юрататӑп. Пирӗн ҫемьере аш-какайран хатӗрленӗ апат хисепре.

– Ҫемийӑпе тӑрех паллаштар- ха эппин.

– Мӑшӑрӑм Анатолий Владимирович Канаш районӗнчи "Ямашевская" агрофирма директорӗ. Хӗрӗмӗр Ангелина, сӑмах май, вӑл та сцена ҫине Варна хушма ятпа тухать, Шупашкарти Ф.Павлов ячӗллӗ музыка училищинче пӗрремӗш курсра ӑс пухать. Ывӑл Кирилл 3-мӗш класра кӑна вӗренет пулин те пултарулӑхӗпе савӑнтарать. Йошкар-Олара иртнӗ бал ташӑҫисен конкурсӗнчен иккӗмӗш вырӑнпа таврӑнчӗ, Атӑл- ҫи шайӗпе виҫӗмӗш пулчӗ. Унсӑр пуҫне баян, пианино калать. Ҫапах та куратпӑр, вӑйӗ те ниҫта шӑнӑҫайми тапса тӑрат, вӑхӑчӗ компьютерпа выляса ирттермешкӗн те юлат. Ҫавӑнпа акӑлчан чӗлхи те шӗкӗлчетпӗр- ха. Музыка инструменчӗ тенӗрен, Ангелина сӗрме купӑспа туслӑ.

– Юрӗ, малалла кайиччен ҫӑлрех асӑннӑ сӑмаха вӗҫлер- ха. Темӗн тума та пӗлетӗп терӗн. Тӗпелти пултарулӑху пирики пельменьне ҫисе курмасӑрах ӗненӗпӗр. Пахчунта тӗп вырӑн мӗн йышӑнать?

– Ешӗл ҫимӗҫ тата... чечек. Хуларан 26 ҫухрӑмра ҫурт пур пирӗн, ун ҫумӗнче кӑштах – ҫӗр. Унта чакаланма питӗ юрататӑп. Ытларах салата ямалли ҫимӗҫ ҫитӗнтеретӗп. Чечек вара... вӑл манӑн пахчара кӑна мар, хваттерте те тӑп-тулли.

– "Мӗн тери телейлӗ хӗрӑрӑм" тесе итлесе ларатӑп сана – савнӑ мӑшӑр, куҫ тулли ачусем юнашар, кун ҫити кӑтарнӑ асу- аннӑ чӑрӗ...

– Эпӗ-и? Питӗ телейлӗ, ҫав таран телейлӗ. Тен, тепӗр чухне ҫакна хам та ӑнланса ҫитерей- местӗп пуль... Аннерен сӑмах леккелет – телефонпа шӑнкӑрвал- ламаншӑн. Атте лӑплантарать вара ӑна ун пек чухне: "Хӗрӗн хӑйӗн ҫемийи, ачи-пӑчи. Ерҫеймерӗ пуль..." Тӗрӗссипе, шӑнкӑрвал- сах тӑратӑп-ха, тепӗр чух чӑнах та



халӑх хушшине, килӗшмесӗсӗн – ҫук. Ытти енӗпе те сӗнӑсем парать вӑл. Эпӗ сцена ҫине укҫа ӗҫлесе илме тухмастӑп вӗт – юрӑмсене-ҫунатӑмсене халӑх патне илсе ҫитерес, куракана савӑнтарас килет. Тӗрлӗ жанрпа юрлама кӑмӑллӑтӑп, кашни номертен пӗчӗк спектакль хатӗр- летӗп. Сцена ҫинче пӗччен пул- ма пачах юратмастӑп, манпа пӗрле яланах – ушкӑн. Ҫапла, кун пек концерт йӗркелеме укҫа-тенкӗ сахал мар кирлӗ. Анчах та ҫакӑнпа халӗ мӑшӑрӑм та ҫырлахрӗ ӗнтӗ.

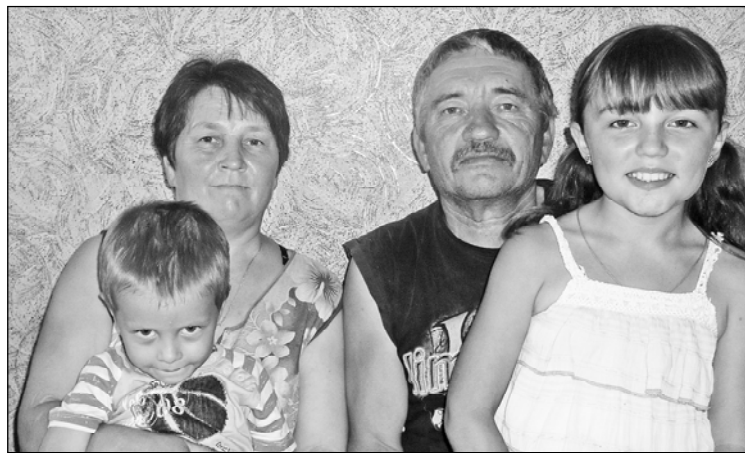
– Эсӗ хӑв та ятарлӑ пӗлӑ илнӗ пек астӑватӑп...

– Канашри педучилищӗре кӗҫӗн классен учительне, /халӗ – колледж/ хореограф вӗреннӗ эпӗ. Халӗ хам ташӑҫем ларатӑп. Каярахпа аслӑ пӗлӑ те илтӗм – Раҫҫей ШӖМӗн Чулхулари акаде- мийӗнче юриста вӗренӗм.

– Сан пирики "хутшӑнура питӗ кӑмӑллӑ хӗрӑрӑм" теҫҫӗ. Ҫав вӑхӑтрах паян Алина Варна ха-

Армен Джигарханян пек пуҫна стена ҫумне ҫапклатӑн-и?

– Ҫамрӑкрах чух, тен, пуҫа каҫартасси пулканӑ та-и? Ан- чах та халӗ мӑнкӑмӑллӑх манра



ҫукпа пӗрех. Мӗне кирлӗ вӑл? Мӑнкӑмӑллӑх юлташсен хуш- шинчи туслӑха аркатать, тӑван- сен хушшинчи ҫураҫулӑха пӗте- рет, ҫемьери килӗшӗлӗхе тӗп тӑвать. Апла пулсан мӗн тесе

теҫҫӗ юлташсем. Чӑн, эпӗ ним- ӗнрен те йӗрӗнместӗп, бомж- семпе те, ыйткалаксемпе те калаҫатӑп.

Усала – ырапа

– Итлетӗп те, санра пӗр ҫит- менлӗх те ҫук пек туйӑнать. Ҫапла пулать-и вара?

– Эпӗ Турӑ саккунӗсене пӑхӑнса пурӑнма тӑрӑшатӑп. Ни- хӑҫан та вӑрламӑп тесе ҫирӗп- пӗнех калатӑп-ха. Анчах та эпӗ те – хӗрӑрӑм-ҫке. Каласма юра- татӑп, тепӗр чухне ҫынна сив- лесси те пулӗ, хӑтӗленсе улта- ласси те, тарӑхнӑ самантра усал сӑмах ҫатлаттарасси те... Вӑт ҫавсене пӗтерме тӑрӑшатӑп хам- ра. Юлташсене те питӗ суйлама тӑрӑшатӑп. Чунра ырапӑх пул- малла. Усала ырапа ҫӗнтермел- ле... Анчах та манӑн хамӑн тӗн – Иегова свидетелӗсем теҫҫӗ пирӗн пирики.

– Пӗтрӗмӗр! Ун патне мӗнле ҫитрӗн тата?

– Нумай шухӑшларӑм, нумай вуларӑм, Библисене 5 ҫул тан- лаштартӑм, Ева Лисина чӑвашла

– Эпир вара идеал арсын ҫук тетпӗр... Вӗсем, арсынсем, пи- рки калаҫнӑ чух нумаях пулмасть паллӑ пӗр юрӑҫ хӗрӑрӑмсем ҫинчен калани аса килчӗ. Эпир, хӗрӑрӑм журналистем, хамӑр хушӑра тавлаша та илтӗмӗр- ха кун пирики. Арсын айккинелле чупнине ҫутҫанталӑкпа ҫыхӑн- тарать вӑл. Апла тӑк – нимӗн те тӑваймӑн. Ӑслӑ хӗрӑрӑмӑн вара ҫакна курмӑш тумалла-мӗн, вара ҫемье сыхланса юлат...

– Тем каламалла ӗнтӗ... Ҫапла пуль-ха, хӗрӑрӑмӑн ӑслӑ пулмалла пуль, анчах та чӑтӑм- лӑхӑн та чикки пур-ҫке... Тепӗр хут калатӑп, Турӑ саккунӗсене пӑхӑнса пурӑнсан кун пек ыйту сиксе те тухмӗ – ара, арсын арӑмне кӑна юратсан ураҫхисем ҫине пӑхмӗ, хӗрӑрӑмӑн вара ӑна кӑрӗнме те сӑлтӑв пулмӗ.

– Турӑ саккунӗ тенӗрен, унта хӗрӑрӑмӑн арсынна пӑхӑнса пу- рӑнмаллине те каланӑччӗ пу- лас... Эсӗ вара, вут пек вӗрис- кер, пӗрре те упӑшкун куҫӗнчен кӑна пӑхса тӑракан хӗрӑрӑм пек туйӑнмастӑн...

– Малтан чӑнах та ҫавӑн пек пулма, ҫемье тилхепине хам алла илме тӑрӑшатӑмччӗ. Пӑха- тӑп та – хушусем парса кӑна тӑратӑп. Йывӑр вӑл – яваплӑх лавӗ! Ывӑнсах ҫитрӗм вӗт. Эпир, чӑваш хӗрӑрӑмӗсем, тен, хамӑр ҫавӑн пек? Лава хамӑр кӑлӗнетпӗр те эх, тапаҫланса туртатпӑр вара! Ҫакӑншӑн никам та мар, хамӑр кӑна айӑплӑ. Юрат-ха вӑхӑтра тӑна кӗтӗм. Текех эпӗ арсын ӗҫне сӑмсана чикместӗп. Пирӗн килте халӗ хӗрӑрӑмӑн тата арсын ӗҫӗсем пур, ҫав вӑхӑтрах эпир пӗр- пӗрне яланах пулӑша тӑратпӑр. Унсӑр пуҫне халӗ пирӗн килте – арсын хуҫа. Вӑл мӗнле калать – ҫапла пулать. Хӗрӑрӑмӑн чӑнах та арсынна пӑхӑнса тӑмалла. Ҫӑкӑрпа кӑна пурӑнмалла мар, чун пирики те шухӑшламалла. Ачисем – амӑшӗ – ашӗ Турӑ сӑмахӗпе пурӑнсан ҫак ҫыхӑн- ран пӗр сыпӑк те тухса ӑкмӗ, вара чӑваш тӗнчи арканмӗ.

– Епле пулсан та ҫын айӑпа кӗмесӗр пурӑнаймысть. Кала-ха: ҫапах та арсынна мӗнле ҫылӑх- шӑн каҫарайман пултӑтӑн?

– Ураҫхипе улталанине. Ытти- не йӑлтах каҫарма пулать.

Алина Варна чунӗн чаршавне Рита АРТИ сирсе пӑхма тӑрӑшнӑ.

Ҫемье архивӗнчи сӑнӑкерӗксем.

Чӑваш эстрада юрӑҫи Алина Варна хӑйӗн юриссене кӑмӑллакансене **юпа уйӑхӗн 16-мӗшӗнче Трактор тӑвакансен культура керменне** йыхравлать. **Про- грамма** – пач ҫӗнӗллӗ, халичченхи пек мар, янӑракан **чӑваш юриссем**. Концерт **18.30 сехетре пусланать**. Ыйтса пӗлмелли телефон: 8 927 849 46 98.

лӑх пӗлекен, кӑмӑллакан юрӑҫ пулнине никам та хирӗҫлеймӗ. "Ҫӑлтӑр чирӗ" пуҫна пачах та ҫавӑрмасть-им? Е, ҫаврӑнма пуҫласан, сенкер экран ҫӑлтӑрӗ

каҫартмалла сӑмсана? Ман пи- рки "эсӗ пурне те юрататӑн, пурне те ыталаса чуптаватӑн, эпир, калапӑр, вӑл е ку ҫын ҫывӑхне те пыман пултӑтӑмӑр"



ЁСЛĔ ТĔЛПУЛУ

САМАХ ПАРĂР-ХА

Трактор тăвакансен Ыйтăвĕсене сўллĕ шаўра сўтсе явĕс

Юпа уйăхĕн 7-мĕшĕнче республика Пуслăхĕ Михаил Игнатьев «Трактор завочĕсем» концерн» корпораци управленийĕн компанийĕн президенчĕ-пегенеральнăй директорĕпе Михаил Болотинпа тата концерн вице-президенчĕпе, «Агромашхолдинг» АУОН директорсен канашĕн председателĕпе Наталия Партасовăпа тĕл пулнă. Унта ЧР Правительствин вице-премьерĕ Михаил Резников тата ЧР экономика аталанăвĕн министрĕ Владимир Аврелькин та хутшăннă.

Предприятири паянхи финанспа экономика лару-тăрăвне сўтсе явнă вĕсем, сивĕч ыйтусем тавра калашнă.

Концерн туса кăларакан техника – кирлисен йышĕнче. Çавăнпах апа ыйтакан сахаллипе нушаланмаççĕ вĕсем. Анчах йывăрлăхсем сук мар: чĕртавар, материалсем тата комплектламалли хатĕрсем туянма укça сук, кредит килĕшĕвĕсен процент тўлевĕ те пысăк. Çаврăнăшра укça суккине пула продукцие тиесе асатмалли

контрактсем вăхăтра тата туллин пурнăçланаймаççĕ. Производство та чакать, ес укçи вăхăтра тўлеси те йывăрлăх кăларса тăратать, парăмсем ўссех пыраççĕ.

Наталия Партасова Концерн умĕнче чи малтанах парăмсене чакармалли тĕллев тăнине пĕлтерĕ.

Чăваш Ен Пуслăхĕ çамăл мар сак лару-тăруран тухас тесен тачă сыханса ёслемеллине, хай енчен пулăшма хатĕрине палăртнă.

– Тĕплĕ хатĕрленмелле, тивĕслĕ сĕнўсене маларахах катар-тмалла, – тенĕ Михаил Васильевич ситес сўл пуçламăшĕнче Федераци Правительствин комиссийĕн уйрăм ларăвне ирттересси çинчен каласа.

Çакна палăртмалла: хушма пулăшу кўрес тĕллевпе Раççей Правительстви «Трактор завочĕсем» концерн хайĕн йышăнăвĕпе сĕршыван пысăк пĕлтерĕшлĕ организацийĕсен шутне кĕртнĕ. Çавăн пекех вăл промышленнăса курăмлă витĕм кўрекен организациясен йышĕнче те. Унти предприятийен инвестици проекчĕсем Раççей Промышленноç министерствин импорта улăштармалли мероприячисен отрасль планне кĕнĕ.

Хамăр инф.

ТУСЛА СЫХАНУ

Крым чăвашĕсем пĕрлĕхе пуханаççĕ

Республика Пуслăхĕ Михаил Игнатьев нарăс уйăхĕнче ёслĕ тĕлпулупа Крым Республикинче пулнăчĕ. Унта вăл сурутрав сиче пурăнакан чăвашсемпе курса калашнă. Крым Пуслăхĕ Сергей Аксенов йăхташăмăрсем валли автономии йĕркелеме пулăшмаçкан шантарнă ун чухне.

Каланă-тунă темелле-тĕр. Аван уйăхĕн 19-мĕшĕнче Крым чăвашĕсем Симферополь хулине пуçтарăннă. Тĕлпулăва ЧНК делегацийĕ те хутшăннă. Унта чăваш наци культура автономине туса хунине протоколпа

сирĕплетнĕ. Хула Пухăвĕн сурчĕ чăваш юри-ташшипе янăранă сак кун. Çакантах Крым Республикинчи чăвашсен пĕрлĕхне туса хурасси пирки йышăну тунă. Чăвашсем Ялтăран нумайан килнине шута илсе ку хулан автономии уйрăмне те йĕркеленĕ, Керчь хулинче те усма палăртнă.

Крым чăвашĕсем пирĕн делегатсемпе «çавра сĕтел» те ирттернĕ, малашне еплерех ёслессине палăртнă.

Татьяна НИКОЛАЕВА.

КУЛЬТУРА

Ухсайсен музейĕ

Сак эрнере Куславкка районĕнчи Карачра Марийăпа Яков Яхсайсен музейĕ усăлнă. Мероприятие республика Пуслăхĕн канашчи Михаил Кондратьев, ЧР культура министерствин пай пуслăхĕ Сергей Казаков, культура ёçченĕсем, пултарулах çыннисем, вĕрентекенсемпе школ ачисем хутшăннă.

Çав кун Ухсайсен хĕрĕн Ольга Яковлевнăн ёмĕчĕ пурнăса кĕчĕ. Шăпах вăл экспонат пуçтарас ёсе йĕркелесе пынă. Ольга Ухсай ашшĕ-амăшĕн пурнăçĕпе пултарулахĕ сиччен каласа кăтарнă. Пултарулла мăшăра çавнашкалах юлташĕсемпе пĕлĕшĕсем аса илнĕ.

Ухсай Яккăвĕ саввисемпе поэмисене, статийсемпе очеркĕсене, драма хайлавĕсене, куçарăвĕсене 60 ытла кĕнекере пичетлесе кăларнă. Унăн «Тутимĕр», «Кĕлпук мучи», «Ту урлă сўл», «Ача чухнехи сăлтăрăм», «Салтак поэмисем»... ёсĕсене вулакансем

лайăх пĕлесĕ. Мария Ухсай хайĕн драма хайлавĕсемпе асра юнă. Унăн «Хайă сўти», «Типĕ сыран хĕрринче», «Кăра силсем», «Ташă»... ёсĕсем вулаканшăн интереслĕ. Вăл повеçсене, драмăсене, комедисене уйрăм кĕнекен кăларнă.

Музей усма хутшăнакансене «Энĕш» халăх фольклор ушкăнĕ хайĕн пултарулахĕпе паллаштарнă. Мария РОМАНСКАЯ.

ТИСКЕРЛĔХ

Ашшĕне вĕлернĕ

Йĕпреç район хĕрарăмне ашшĕне вĕлернĕ тесе айăпласĕ.

Раççей СК ЧР СУ Канашри районсен хушинчи следстви пайĕ 48 сўлти хĕрарăм тĕлĕшĕпе уголовлă ёс пуçарнă. Вĕсен версийĕ тăрăх, кăçалхи аван уйăхĕн 30-мĕшĕнче хĕрарăм ашшĕпе вăрçăннă та сывăх çыннине пуртăпа çапнă. Пуçĕ сурăлса кайнăран ватă çав вырăнтах вилнĕ.

Айăпланакан психиатр патĕнче учетра тăраты иккен. Çавăнпах халĕ апа психиатри стационарне вырнаçтарнă. Çаксене шута илсе судпа психиатри тĕрлĕ экспертизи тăвĕç, хĕрарăм ашшĕне вĕлернĕ чухне хайне еплерех туйнине тĕрĕслĕç. Уголовлă ёсе малалла тишкерĕççĕ.

Татьяна НАУМОВА.

АЙĂПЛАВ

Мунча кĕме кайсан...

Шупашкарти Мускав район сучĕ тĕп хуламăрта пурăнакан 33 тата 34 сўлсенчи икĕ арсын тĕлĕшĕпе приговор йышăннă, вĕсене влаç представителĕсене тапăннăшăн айăпласа 1 тата 2,5 сўллăха условлă майпа ирĕклĕхсĕр хăвармалла тунă.

РФ СК ЧР СУ Шупашкарти Мускав районĕнчи следстви уйрăмĕ палăртнă тăрăх, кăçалхи ака уйăхĕн 21-мĕшĕнче çамрăксем пуханса хулан кантăр хĕвелтухăçĕнчи пĕр саунăна кайма пуçтарăннă. Виççĕшĕ тўрех сўттинче туянма лавккана уттарнă. Тата иккĕшĕ, хĕрĕнкĕленме ёлкĕрнĕскерсем, вĕсене асаннă вырăнта кĕтсе тăнă. Шăпах иккĕмĕшĕсене полици ёсченĕсем асăрханă та.

Ўсĕрсем хайсене шавлă тытса йĕркене пăсна: çынсен умĕнче усал сăмахпа кăшкăрашнă, вăрçăннă. Пакулнисем вĕсене лăпланма, ёс-пуçа усăмлатма шалти ёсĕн уйрăмне кайма ыйтнă. Анчах арсынсем вĕсене итлесшĕн те пулман. Пушхех те 34-ри полицейские питĕнчен çапнă. Вĕсем патне сийĕнчех лавккаран тухнă арсынсем те чупса ситнĕ. Пĕри иккĕмĕш полицейские тăнлавĕнчен çапнă, виççĕмĕшне сурăм шăмминчен тапнă. Çавăнпах йĕрке хуралсич аяк пĕрчи хуçăлнă – ку вара сывлăха сиен кўни шутланать.

Материала РФ СК ЧР СУ Шупашкарти Мускав районĕнчи уйрăмĕ пулăшнипе хатĕрленĕ.

Анна НИКОЛАЕВА.

Ўкес вырăнта тўшек – сук

Татьяна НАУМОВА

Кашни ача ашшĕ-амăшĕ патне ситермелли пĕлтерĕсене ача садĕнче алăк сине сапасĕ. Куллен тухнăкĕнĕ май вăл куç тĕлне пулатех. Хальхинче унта ачасен сиели тумтирĕ сине сўтта каялла сапалакан япаласем сĕлеме ыйтнине вырнаçтарнă. Çакă пирĕн ывăл-хĕр хăрушсăрлăхĕшĕн кирлине палăртнă. Паллă ёнтĕ – воспитательсен асăрхаттармалла. Çакна пирĕн, тĕрĕссипе, вĕсем аса илтермесĕрех пурнăçламалла. Юратнă та халкă пекесемшĕн пысăк явапа туймалах. Çакна кашниех аяланма тивĕç пек. Анчах сук... аслисен йышĕнче пĕлтерĕве «Кирлех-и?» тесе йышăнакан та тупăнать. Çакă тĕлĕнтерет те. Çемсен: «Кирлех пул» тесĕнчĕ те, сассăма хытарсах «Кирлĕ!» темелле-тĕр.

Сўтта каялла сапалакан хăюсем, теттесем кĕçĕннисене сĕç мар, аслисене те кирлĕ-ха. Мĕншĕн-и? Ара, вĕсене сыпăстарсан каçхи вăхăтра сўл сиче пире автомашина водителĕсем чылай маларах асăрхама пултарĕç. Паллах, кашни инкекрен сăлмаççĕ вĕсем, анчах та уссийĕ пурах. Тимлисем апа асăрхаççех. Ахальтен мар кăçалхи утă уйăхĕн 1-мĕшĕнчен пуçласа сўран сўрекенсемшĕн сĕнĕ правило вăя кĕчĕ. Халĕ каçхине е япăх курăннă вăхăтра пысăк сўл хĕрпиче велосипед таврашĕпе е сўран пыракансен тумĕ сиче сўтта каялла сирекен япаласем кирлех. Водительсем курмалла сыпăстармалла-сыхмалла вĕсене. Каçхине хунар сўтман вырăнсенче сўл урлă каçнă чухне те, ялхула тулашĕнче те сак правилăнах пăхăнмалла. Йĕркене пăсакансен штаф тўлеме тивет. Ёсĕ укça тўлессиче те мар-ха, хамăр хăрушсăрлăхра. Пушхех те – ачамăрсеннинче.

Шăпăрлансем каçхине ял-хула хĕрринчи хунарсăр сўлсемпе сўрес сук пулĕ тетĕп те... шанма сук. Тухаси-кĕресси такаман та пулать. Ял та тĕттĕмленсен те тўрех шăпланмасть. Хула – пушхех те. Кун кĕскелĕрен киле те тавралăха каçхи сĕм çапмасăр таврăнайми пултăмăр. Часах ёсе те тул сўтăличченех тухса утма тытăнăпăр. Ситес вырăн вара час-часах нумай сўл урлă выртать. Çавăнпах «йăлтăрккасем» кирлĕ те.

Сўтта каялла сапалаканскерсем, паллах, ачасене сўл сичи инкекрен 100 процентĕпех хăтармаççĕ, анчах витĕмĕ пурри иккĕлентермест. Тĕрĕссипе, сўл сичи инкекре кĕçĕннисем аманнă-вилнĕ кашни тĕслĕхрех эпир, аслисем, айăплă – асăрханусăр та тимсĕр. Çавăнпах инкексем пуласĕ те. Акă сўлталăк пусланиранпа тĕп хулари сўлсем сичи пăтăрмахсен 66 тĕслĕхĕнче ачасем те пулнă. Вĕсенче 1 ача пурнăçĕ татăлнă, 74-шĕ аманнă. Кăçалхи 9 уйăхра Шупашкарта кăна водителĕсем ачасем сине 32 хутчен кĕрсе кайнă. Çакă руль умне ларакансен явапсăрлăхне палăртать. Асаннă 16 тĕслĕх сўран каçмалли вырăнсенчех пулса иртнĕ! 9-шĕнче ачасем хайсем сўл сине юраман вырăнта е хĕрлĕ сўтă сине сиксе тухнă. Ку вара ашшĕ-амăшĕ тĕпренчĕкне сўл урлă юраман вырăнта каçма юраманнине аялантарас тĕлĕшĕпе ёслесе ситерейменнине е кун пирки пачах каласманнине палăртать. Çапăннă 25 тĕслĕхре те 31 ача шар курнă. Ытларахăшĕ – аслисем кĕçĕннисине ятарлă ларкăч сине вырнаçтарманнине, пиçиххипе кăкарманнине сыхăннă.

Водительсем ачасене çапса хăварни сичченех калаçас килет. Тимсĕр сĕç мар, явапсăр та чунсăр-çке вĕсем. Ахаль пулсан тарĕччĕс-и? Акă аван уйăхĕн 28-мĕшĕнче Шупашкарта пулнă тĕслĕх те савнах сирĕплетет. Маршрутпа сўрекен автобус водителĕ Б.Хмельницкий урамĕнчи чарăну патĕнче ирхине шула васкакан 9 сўлти арсын ачана таптанă та... сухалнă.

Тăватă кун маларах пулнă тĕслĕхре те çамăл автомашина 6-мĕш класра вĕренекен ачана сўл урлă сўран каçма уйрăнă вырăнтах таптанă.

Сўран сўрекенсем те пачах айăпсăр мар. Пирĕн хушăра та йĕркене пăсакан темĕн чухлех. Çавăнпах водителĕсене сĕç айăплани тĕрĕсех те мар-тăр. Патшалăх автоинспекцийĕ иртнĕ уйăхра сĕç сўран сўрекенсем правилăсене пăсна 22463 тĕслĕхе шута илнĕ. 9468 водителĕ вара сўл урлă кăçакана ирттермен. Таçта васканă пулинех.

Ялан сăпла-çке: пĕрмай хыпаланатпăр, ёлкĕрей-местпĕр... Асăрханулăх сиччен те манатпăр. Эпир ўкес вырăна тўшек сарнă пек...



Хуларисен – кăмăл, ялтисен май сук

Чăваш наци музейĕн наука сотрудникĕ Светлана Асамат «Пирĕн культура туристсемшĕн кăсăклă...» статьяра палăртнă шухăшсене вуланă хыççан суралнă хамăн кăмăлла паллаштарас килет.

Эпĕ 1975-1980 çулсенче Чăваш патшалăх педагогика институтĕн ют чĕлхесен факультетĕнче ас пухнă. 1980 çултанпа шкулта ачасене нимĕç тата акăлчан чĕлхисене вĕренетĕп. Çав хушăрах творчествăпа аппаланма та вăхăт тупатăп, тĕрлĕ хаçат-журналпа сыхăну тытатăп. Темиçе кенеке авторĕ, Хисеплĕ таврапĕлÿçĕ.

Пирĕн вĕренÿ ушкăнĕсем пысăк пулман – вуншар студент сĕç. Пĕр çулхин куратор /вырăсчĕ/ пире театр-сене илсе сÿреме пуçларĕ.

– Ёслеме тытсан вăхăтăр та, майсем те пулмĕç. Культурăпа халĕ паллашăр, – үкĕтлетчĕ театра каяссинчен пăранас текенсене.

Хама илес пулсан, эпĕ музейсене яланах ситсе курма тăрăшатăп. Шупашкара час-часах тухса сÿреме вăхăт сук, анчах ситсен е үнерçĕсен куравĕсене, е Наци музейĕ йĕркеленисене кĕрсе куратăпах. Шкул ачисене те пултарнă таран кăтартма тăрăшатăп.

Нина Яковлевăн юбилей ячĕпе йĕркеленĕ куравĕпе те хаваслансах паллашнăччĕ. Унта артисткăн 1943 çулта Ленинград патĕнче çапăçса пуçне хунă ашшĕн М.Ф.Филипповăн салтакран янă 2 сырăвĕпе, амăшĕн сăнĕпе, артисткăн пурнăçĕпе паллаштаракан документсемпе, театра юратакансем парнеленĕ

япаласемпе, калăпланă сăнарсенче тăхăннă платье-костюмпа паллашма уйрăмах интереслĕ пулчĕ. «Еплерех яштака та çинçе пулнă иккен артистка, ку костюм ашне мĕнле вырнаçнă-ши?» – тĕлĕнмеллипех тĕлĕнтĕм эпĕ пĕр тум çине пăхса. Куравран Нина Михайловна балетпа кăсăкланнини, алĕç тума та юратнини пĕлтĕм.

Çав кунах авăсран асталанă сăнар-сен куравне ситрĕм. Мана хăшĕ-пĕри унта кĕме сĕнмерĕ: «Çемсе чĕрÿпе сăнарсене курма йывăр пулĕ», – терĕ. Иван Грозный хайĕн ывăлне вĕлернĕ кÿлепине кăна пăхмарăм. Иккĕмĕш Николай патша çемйине пăхма çамăл пулмарĕ, ытти сăнарпа кăсăклансах паллашрăм.

Пĕлтĕр пĕр картинăра темиçе сăнар курăнкан куравра пулнăччĕ. Шупашкарти пур музейра тенĕ пекех пулнă эпĕ. Çеçпĕл Мишши музейне ситеймен-ха, тракторсенне аякран сĕç курса иртнĕ.

Мĕн кансĕрлет тăван халăхăн мухтавлă ёс-хĕлне халалланă куравсене пырса киленме? «Автобус сукки», – хуравлатăп эпĕ.

Шкул автобусĕпе ачасене экскурсие илсе тухас пулсан ирĕк илме райцентра кайса темиçе сĕре ситмелле, миçе сынна тархасламалла. Унсăрăн – юрмасть. Учительсен вăл автобуса ниçта кайма та ирĕк сук. Унсăр пуçне хамăр та мақалсах пыратпăр. Пуçтарăнсан та пĕри те тепри каясăнах мар. Хĕрлĕ Чутая концерт-спектакль килсен те яланах пĕр сынсем тухаççĕ, ыттисем



нименпе те кăсăкланмаççĕ. Музей ёсченĕсене тĕрлĕ курав йĕркеленĕшĕн чунтан тав туса пирĕн, ялтисен, майсем сукрах тетĕп. **Галина ЗОТОВА.**

ШАПА

Ăмăрткайăкĕсем аста-ши?

Çинук кинемин Малти Пукашран Вăта Пукаша вăрçă хыççан качча тухнă. Сурхи пĕр вайăра вăл Мишăпа паллашнă. Хĕрлĕ Сăлтăрлă салтак хай те куç илеймен чипер хĕр çинчен. Михаил Кузьмин ун чухне тин сĕç фронтран таврăннă. Семье çавăрма тĕв тунă хĕрпе каччă. Пилĕк ывăл суратса ўстернĕ Кузьминсем. Ир те, каç та алăран ёс яман, майĕпен улăм витнĕ пÿртне, лупасĕсене сĕнетнĕ. Çинук аппа хăмла пахчинче, Миша тете фермăра вай хунă. Ывăлĕсем те пĕчĕккĕллех ашшĕ-амăшне пулашнă.

Паян пĕчченех пурăнать 90 çулти кинемин. Пилĕк ача суратнăскер ниçăсан та тăлăха юласси пирки шухăшланман. Шел те, пур ывăлĕ те сÿт тĕнчерен вăхăтсăр уйрăлса кайрĕç. Петя, Гена тата Леня сар хыççан суту-илÿ карапĕ çинче тăрăшрĕç, виçсĕшĕ те кайран чире кайрĕç. Кĕçĕннисем те салтака юрăхла пулчĕç, сывлăхĕсем те йĕркеллехчĕ. Пурăнмаллаччĕ-ха, анчах

та Кольăпа Çерушăн та ёмĕрĕсем вăрăм пулаймарĕç.

Юпа уйăхĕн 1-мĕшĕнче Çинук кинемине ялти клубра Ватă çынсен пĕтĕм тĕнчерини кунĕпе саламларĕç. Венера Куракова ертсе пыракан вырăнти хор юрă-ташăпа савăнтарчĕ. Хĕпĕртерĕ те, çав вăхăтрах хурланчĕ те Зинаида Кузьмина. «Ман пилĕк амăрткайăкăм амăшĕпе пĕрле марçке, аста-ши? Кайăксем кĕркунне вĕçсе каясçĕ те, сÿркунне каялла килеççĕ, манан чĕппĕмсем таврăнас сук», – чунĕ хурланнăран куçсулльлемсĕр чăтаймарĕ кинемин. Çапах пĕчченех мар-ха Çинук аппа. Уяв тĕлне ятарласа Хабаровскран кинĕ ситнĕ. Аслă ывăлĕн Петĕрĕн арăмĕ Галина Яковлевна тата мăнукĕ Женя та унпа юнашарах пулчĕç çак кун.

А.АНИШОВ.
Сĕнтĕрвăрри районĕ.

ПУЛАТЬ ВĔТ

Хваттерти «мунча»

– Эпĕ паян мунчана кайма шут тытрăм. Эс мĕнле шухăшлатăн?

– Мĕнле мунча?
– Мунча мĕнле пулатĕ ёнтĕ вăл, чипер мунча ара. Хула мунчине. Кайса тарлас пĕрре, шăм-шакăм кĕçĕтекен пулчĕ.

– Пирĕн мунча килтех. Вăн йĕп-йĕпе тар пултăм. Чÿречене усрăм та – чирлесе ўкрĕм. Эсрелĕсем, пире тĕп тăвас теççĕ пулĕ.

– Çапли – çаплах-ха. Пирĕн хваттер те мунчаринчен пĕрре те кая мар. Сауна. Милĕксене батареи сине хурсан – çапăнма та пулатĕ. Коммуналлă хуçалăх

пуçлăхĕсем халăхран епле кулаççĕ.

– Эпĕ мĕн тетĕп сана? Мунча пирĕн хваттертех.

– Çапах та мунчанах каяс килет, арăм, атя ёнтĕ. Кайса çăвăнар пĕреххут. Унта шыв «песплат».

– Мĕскер? Мунчи миçе тенкĕ тăнине пĕлетĕн-и?

– Икçĕр тенкĕ терĕç.

– Вара астан «песплат» пултăр-ха вăл? Шухăшласа пăх.

– Чăнах та, тĕрĕсех калатăн.

– Тĕрĕсех çав. Икçĕр тенкĕлĕх аш туянапăр та ашалаçа суйĕпĕр. Хырăм та сарăлат, кăмăл та тулат.

– Юратĕ эппин. «Мунчине» килтех кĕрĕпĕр. Аш сиеç килет. Пĕр сатма ашала тулĕк, илтетĕн-и?

– Илтетĕп.

– Суханпа.

– Паллах.

– Пăрăспа.

– Каларăн та...

– Эппин, эпĕ ваннаине кĕрем. Эпĕ çавăнас тухнă сĕре пĕр сатма аш пăсланса лартăр.

– Сакконнă. Эпĕ халех. Апаçĕ те, мунчи те килтех.

– Вăт. Пурăнма пĕлмелле иккен.

Лидия САРИНЕ.

ТАМАША

Тутлă квас

«Пурнăçан хÿри пăрăнăç», «Тула тухсан тул куратăн, тĕнчене тухсан тĕнче куратăн», – тенĕ ваттисем.

Никаман та пурнăç пĕр тикĕс килмест. Иртенĕ ёмĕрен ал-лăмĕш сÿлесенче пĕр тапхăр пирĕн те пурнăç пăрăнăçа çав-рăннăччĕ. Çакна эфир пурте туйса, тутанса куртăмăр. Ниçтан пĕр пус укçа та тупма май сукчĕ.

Çак пурнăç йывăрлăхĕ тĕнче тăрăх укçа ёслесе илме хĕтĕртсе кăларса ячĕ. Çапла эфир, вайпитти арçынсем, пуçтарантăмăр та ёс шырама тухса вĕçтертĕмĕр. Аяккарах кайсан ытларах ёслесе илме пулатĕ тенине халăхана чиксе Самар тăрăхнех пырса тухрăмăр. Сÿретпĕр çапла ялан яла. Пире кунта та никам та хапăл туса кĕтсе илмерĕ. Пурте ёсĕ пур, укçи сук теççĕ. Су уйăхĕ. Хĕвел хĕртсе пăхат, сÿран сÿресĕ аш пишнĕскерсене шыв ёсĕс килни сунтарма пуçларĕ. Пĕр яла ситсен ёс мар, ёсмелли шыв йăланса ыйтма пикентĕмĕр.

Пĕр чÿречерен шаккатпăр, теприсенчен ыйтатпăр – сук, пире пĕри те шыв парасшăн мар.

Пысăках мар сÿрт тĕлне ситрĕмĕр. Чÿречерен пĕр сам-рăк хĕрача пырса пăхрĕ. Ёсме шыв ыйтрăмăр. Вăл пире хавас-лăн: «Квас ёсетĕр-и?» – терĕ.

– Ёсетпĕр, – терĕмĕр. Часах илемлĕ хĕрача пÿртрен йывăç пысăк чашăпка квас йăт-са та тухрĕ. Эфир, çамрăкрахи-

сем, ватăрахи малтан астивтĕр-ха тесе Павăл пиччене ёсме сĕнтĕмĕр.

– Ах, ват ку квас-тăк квас, – терĕ пĕр кана ёсĕ.

– Лайăх пулмасăр, апа анне ёнер анчах сĕнетрĕ-ха. Вăл унта урине чиксе ларать, питĕ хытă ыратнăран, – терĕ хĕр пĕрчи.

Çакна илтнĕ Павăл пичче йывăçран тунă чашăка сĕре сĕклесе çапрĕ.

– Эсĕ пире аннÿ урине чиксе ларакан кваса ёçтеретĕн-и? – терĕ тарăхча.

Сĕклесе çапнă чашăк тух-хăмрах пилĕк-ултă пая саланса кайрĕ. Çакна курнă хĕрача:

– Мĕншĕн чашăка çапса сĕмĕртĕр? Вăл мĕнпе айăпа кĕнĕ, халĕ пирĕн чирлĕ вырт-кан асанне мĕнпе апат сиеç, унан алли чĕтрет. Вăл ансăр тирĕкпе апат антарса парсан айккине тăкать яшкине, – куç-сулĕпе йĕме пикенчĕ пире квас панă хĕрача.

Макăракан хĕрачана эфир те хĕрхентĕмĕр. Пире валли квас та пулмарĕ. Эфир кирек мĕнлине те, хăт мĕн чиксе ларнини те ёсме хатĕрчĕ.

Çапла эфир шыв ёсеймесĕрех ял тăрăх малалла утрăмăр. Тата темĕн ёçтересрен хăраса текех никаман та шыв ыйтар-рăмăр.

Çапах та йĕрекен хĕрачана шеллерĕмĕр. Апа амăшĕпе ас-ламăшĕнчен хытах лекрĕ пулĕ ёнтĕ.

Иван ЕРОФЕЕВ.
Патăрьел районĕ.



ЫРĂ ТĔСЛĔХ

Пилĕк авмасăр... Мерседеспа яранайман

/Вĕçĕ. Пуçламăшĕ 1-мĕш стр./.

Кĕленчерен – нұхреп

Кольцовсем Кăкшăма килнĕренпе кĕçех 10 çул çитет. Халĕ вĕсен хуçалăхĕ тĕрекĕ. Пысăк теплицăсенче çаплипех хăяр, помидор, баклажан çитенет. Тĕп сакайенче варени, консервланă, тăварланă пахчасимĕç мĕн чухлĕ тата! 5 нұхрепе хумалăх çимĕç туса илесçĕ вĕсем. Тавара Çĕнĕ султа, хак хăпарсан, тин сутма пуçласçĕ. Çакă, паллах, тупăш кўрет.

Управ вырăнне кĕленчерен тунă. Çавна май строительство материалĕсем илсе тăкакланман. Пĕрне купаламашкăн, тĕслĕхрен, 7 пин ыгла кĕленчепе усă курнă. Чăх-чĕп валли çĕрпўрт туса пани те – çĕнĕлĕх. Ҫĕре пуçланнине 12 пин кĕленче хатĕрлесе хунă вĕсем. Çĕрпўртре чăхсем хайсене хатлă туясçĕ, хĕлĕпех çамарта тăвасçĕ. Хуçисене те, кайăк-кĕшĕке те – ырлăх!

«Эпĕ тастан та темĕн те пĕр пуçтарса килетĕп. Çуп-сапа пăрахмалли япала та çук пирĕн. Кирлĕ мар хатĕр-хĕтĕре сунтаратăп та кĕлне пахчана сапатăп», – каласа кăтартать Маргарита Анатольевна.

Ют çĕршыври пек

Кольцовсем тĕнче курса çўреме юратаççĕ. Ют çĕршыв хресченĕсен опычĕпе усă курни те çав тери хайнеевĕрлĕ. Сăмахран, улăм рулонĕсене Италири пек лупас айне хывасçĕ. Турцире вĕсене лутра улмуçисем килĕшнĕ. Сицилири пек агротуризм тытăмне аталантарас шухăш та пур Николай Михайловичпа Маргарита Анатольевнăн. Мĕнех, килчĕр-курчĕр ют халăх çыннисем чăвашăн пурнăçне! Наци апат-çимĕçне активсе киленчĕр, йăли-йĕркипе, культурипе паллашчăр вĕсем. Тĕрĕссипе, Кольцовсем ют çĕршывра пурăнкансемпе тахçанах пĕр чĕлхе тупнă. Çавăнпах чикĕ леш енчен килнисем Кăкшăмра ханаланни çинчен те каласа хăварас килет.

Кольцовсен ывăлĕпе хĕрĕ те ашĕ-амăшĕ пекех вăр-вар та çаврăнăçуллă. Людмила, тĕслĕхрен, Хусанти авиаци институтĕнче вĕреннĕ, каникул вăхăтĕнче Англире сырла пуçтарнă. Тăван тăрăха пысăк укçа илсе таврăннă вăл. Сăмах май, халĕ Кăкшăмра та акълчансен технологийĕпе усă кураççĕ. Пахчари çĕр çырлине купаласа агроспанна витнĕ, шала шланг хунă – капла шăварма меллĕ.

Лара-тăра пĕлмен хĕр аслă пĕлĕ илнине сырлахман, куçаруçăсен, провондниксен, парикмахерсен курсĕсенче вĕреннĕ. Çавна май декрет отпускĕнче те укçа ĕслесе илмешкĕн май тупат вăл. Ют çĕршыв çамрăкĕсемпе хутшăнасси те – уншăн чун киленĕçĕ.

Ėне сунни

Пĕрре Етĕрне районне Людмилăн юлташĕсем, итальян, испан, яппун çамрăкĕсем, килсе çитнĕ. Хуплупа сăн ўкерĕннĕ-ха вĕсем. Кайран витене ĕне сума тухса кайнă. Ҫĕр-пуç еплерех аталаннине, паллах, пурте сăнанă. «Итальян каччи ĕне çиллине икĕ-виçĕ хут туртса пăхрĕ те – пăрăнса утрĕ. «Сĕт çук», – терĕ

пирĕн енне çаврăнса. Ун хыççăн испан çамрăкĕ витре илсе ларчĕ. Тăрăшсан-тăрăшсан хайне ĕсмелĕх сĕт суса илчех. Хуан 4 хут килнĕ пирĕн пата. Кайран яппун хĕрне черет çитрĕ. Тем чухлĕ тăрмашсан та пăрахса каймарĕ вăл. Юлашкинчен пурпĕрех витре тĕпĕнче сĕт курăнчĕ. Вĕсем «çук» сăмахпа усă курма ханăхман иккен. Çавăнпах яппун çыннисем палăртнине пурнăçа кĕртеççех», – çак самант та мăшăрăн асĕнче çырăнса юлнă.

Ылтăн алăллăскер

Людмила кукăль пĕçерме, варени вĕретме, пахчасимĕç консервлала пĕлнĕшĕн мăшăрĕ те савăнать паллах. «Кала-ха, мĕншĕн унпа çемье çавăрма палăртнă?» – туй пирки сăмах пуçарсан кăсăкланнă çывăх тăванĕсем. «Манăн пулас упăшка – атте пекех», – кĕскен аңлантарнă вăл. Мĕншĕн вара вăл? Çемьешĕн тăрăшаканскер, тем тумă та хатĕрскер.

Николай Михайлович гидромеханизаци ĕнĕпе 40 çул ĕçленĕ. Коксартрозпа нушаланма пуçласан операци сĕтелĕ çине выртма тивнĕ унăн. Шупашкарти травматологи, ортопеди тата эндопротезировани центрĕнче арсынынăн куларчапа пĕçĕ сыппине улăштарнă. Халĕ хайне лайăхах туят вăл.

Тĕрĕсех калать Маргарита Анатольевна: ялта çĕр çинче ĕçлесе тар тăкмасăр, пилĕк авмасăр Мерседеспа ярăнса çўреймĕн. Ку транспортсăр пуçне Кольцовсен çамăл тепĕр машина, минитрактор, мотоблок пур. Унсăр пуçне хайсемех сăнăх, кĕрпе авăртаççĕ.

Кольцовсен – 5 ĕне. Вĕсене ирĕн-каçăн алăпа сума кансĕр. Çавăнпах кил хуçа арăмĕ ĕне сумалли 2 аппарат туяннă. Мĕншĕн тўрех иккĕ тетĕр-и? Пĕри çĕмĕрĕлсен тепри алă айĕнче пултăр.

Сысна çавăрлаттарма та ўркенмеççĕ вĕсем. Картиш тулли хур тытаççĕ. Кайăк-кĕшĕке уявсенче панулмипе, пылпа пĕçересçĕ.

Вĕлле хурчĕн йышне сўлсерен ўстерсе пырасçĕ. Кил хуçи пулла çўреме те юратать. Авă лупас айне тăварласа типĕтме çакса тултарнă!

Ял-йыш мухтат

Кольцовсем Воротынец районĕнчи Николай Михайловичăн ашĕ-амăшĕн пўртне те пăрахман. Унта ĕçлеме те вăхăт тупасçĕ. Шереметре те пыл хурчĕсем пур вĕсен.

Лавкка пуçлăхĕнче вай хунă Маргарита Анатольевна – ишес ĕнĕпе спорт мастерĕн кандидачĕ. Тренерта ĕçлеме те хирĕç мар хĕрарăм.

Николай Михайловичпа Маргарита Анатольевна – пысăк чĕреллĕ çынсем. Вĕсем Çĕрпў интернатĕнче ситĕннĕ Сергей Архипова хайсен хўттинĕ илнĕ.

Ҫĕчен сынна ял-йыш мухтат. Кольцовсем ыттисемшĕн – тĕслĕх вырăнĕнче.

Марина ТУМАЛАНОВА.

ÇЫН ТĂК – ÇЫН

Микисем пуç усман

– Картиш тулли сурăх пирĕн, витере пĕр-пĕринпе амăрт-малла тăрăст! тăрăст! сикме юратаççĕ. Халĕ 13 чун. Аратлă та ĕрчевлĕ хайсем тата, икшер, виçшер путек таран пăранласа параççĕ. Пĕр такине пусасшăн-ха, пепкене шашлăк-шўрпесĕр епле çавăн, çак кунсенче тепĕр мăнук, çиччĕмĕшĕ, çут тĕнчене килчĕ пирĕн. Журавлевсем хушăнсах пынишĕн эпĕ калама çук телейлĕ. Мана, Микие /ялта пурте аслашĕ ячĕпе чĕнеççĕ ана/, хывсан пурнăçра сăмса шывĕ юхтарас, пуç усас çук-ха вĕсем, сывлăхĕсем пулччăр çеç, – чунтан хĕпĕртесе калаçать Ėнелте пурăнкан Геннадий Журавлев. Хур-кăвакалĕпе чăххи-чĕппин те шучĕ çук ўркенменскерсен.



– 16 чăх килте, кашни кун карçăка йăваран 13-шер çамарта илсе паратăп. Ялта экологи енчен таса апат-çимĕç кăна çисе пурăнатпăр, – кил хуçалăхĕпе тĕплĕн паллаштарма юратать Геннадий Федорович. Сўлĕсем самаях пулин те улми-çырлипе пахчасимĕçне кĕркунне чылай пухса илесçĕ вĕсем. Çĕр пиçсе çитсен тухасçĕ те пахчана, пĕрремĕш юр сўмасăр та кĕмеççĕ. Вывлăхĕ валли утти те чылай кирлĕ. Чăх-чĕпне, хур-кăвакалне ситĕнтерес тесен çавĕпе сахал мар тăрăшмалла.

– Сурăх вăл пĕчĕк çеç, анчах та уттинĕ хĕлĕпе питĕ нумай çиет. Карçăкпа иксĕмĕрех сўлса типĕтетпĕр. Мĕн йывăрри пур унта, кăштах сўлăнсан çави хăех касать, – шўлтлет 79 сўлти Гена тете. Ана никам та сакăр-вунна сывхарать тесе калаймĕ. Сўран çўреме юратать вăл, спортпа питĕ туслă. Ėнелсем каласа кăтартнă тăрăх, кил хуçи музее аса илтерекен тĕлĕнмелле хитре сўрт-йĕр çавăрнă.

– Питĕ тăрăшуллă, ыттисемшĕн тĕслĕх çемье, хитре пурăнма юратаççĕ, хăнасене кĕтнĕ чухнехи пек типтерлĕ вĕсен пўртĕнче. Пахчинче пĕр сўмкурăк тупайман, кашни çимĕçĕн, ўсен-тăранан хайĕн вырăнĕ. Ялта никаман мар, чи малтан вĕсен машина, телевизор пулнă, – Журавлевсем пирки сăмах хушмасăр чăтаймарĕ Ėнелти культура сўрчĕн пуçлăхĕ Галина Петрова. Кил-сўртĕнче кашни кунах пата сапаты, ана шал енчен те, тул енчен те капăрлатсах тăрать Геннадий Федорович.

– Эпĕ вилсен те сўрт сирĕп лартăр, пирĕн йăха намăс ан кăтартăр. Кил умĕнчен иртнĕ чухне: «Кунта Мики пурăннă», – тесе амсанччăр çынсем, – сирĕплетсех калать Гена тете.

Геннадий Федоровичпа Антонина Петровна 55 çул пĕрле пурăнасçĕ. Икĕ хĕрпе пĕр ывăл çитĕнтернĕ вĕсем. 34 çул бухгалтерта тăрăшнă Антонина Петровна мăшăрĕнчен 7 çул кĕçĕн. Пулас арăмĕпе мĕнле паллашнине каласа кăтартмасăр чăтаймарĕ Гена тете.

– Шартлама хĕл вăхăтĕнче отпуска килнĕчĕ, каçхине клуба тухрăм. 17

сўлти Тоньăпа хире-хирĕç тăрса ташларăмăр. Малтанхи юрату та пурчĕ-ха ялта, çамрăккине курсан ун пирки мантăм. Эпир, арсынем, хитрине асăрхасан сўхалсах каятпăр мар-и, пуç мими ĕçлеме пăрахать-ши çав вăхăтра? Çав сивĕ каç вĕçертмерĕм хайхи чиперккене, киле илсе кайрăм, сўл çинче тĕлĕрсе пымарăм ĕнтĕ, хитре сăмахсем каласа çавăрттартам, чĕлхи ман япшар пулнă, хам та аптраман ун чухне. Паянхи кун та пуçа усмастăп, чанкă чăваш эпĕ. Сўлĕсем иртеççĕ пулин те, чун ватăлмасть-çке, пытармастăп, халь те илемлисем çинчен куçа илейместĕп, – чунне усать Геннадий Федорович.

Ана Елчĕк тăрăхĕнче пĕлмен сын та çук пулĕ. Кĕçĕн класрисем вĕренеке «Паха пĕлĕ» шула килсе кĕнĕскере вĕрентекенсем еплерех сырса илчĕ. Сывлăхĕпе кăсăкланасçĕ, мĕнле пурăни пирки ыйтса пĕлесçĕ. Елчĕк урамĕсем тăрăх пĕрмай утса мар, чупса сўрекенскерне епле палламăн? Спорт тумне хывмасть вăл, пуçĕнче – матрос карттусĕ. Ачаран янттинĕ тата сын куçĕнчен пăхма ханăхман Геннадий Федорович, çавăнпа та кирек мĕнле ыйтăва та хай татса пама тăрăшат.

– Халь те тĕлĕнме пăрахаймастăп, шулта 7 çул çеç вĕреннĕ сынна инженера вырнаçтарчĕ. Ҫĕре яваплă пулнине туйнă пул çав, ниҳăçан та сăмах тивмен мана, ятланине те астумаçтăп. Кăмрăк та нумай турттартам, водительте чылай сўл тăрăшрăм. Калама çук лайăх та ыра вăхăтсемчĕ. Сынна ĕç илем кўрет, – иртнине аса илсе калаçать Геннадий Федорович.

Хура тинĕс флотĕнче çар тивĕçне пурнăçланă Геннадий Журавлев. 9 çул пăрахутпа ишнĕ. Морьяк тумне мăшăрĕ халĕ те арчара упрать-мĕн.

– Кăçал ывăл ача ятарласа ман çамрăклăхăм иртнĕ хулана – Севастополь – канма кайрĕ, ман валли асанмалăх карттус илсе килчĕ. Пусран та хывмастăп ку хаклă парнене, – хăпартланса каласа кăтартать Геннадий Федорович.

Елена АТАМАНОВА.

Елчĕк районĕ.
Автор сăнўкерчĕкĕ.



АПАЧӖ ТУТЛА ПУЛТАР

Кавӑнна лимон сӗткенӗ



1 килограмм кавӑн пушне 250 грамм сахӑр, 2 литр шыв, 1 лимон кирлӗ.

Хуппинчен, вӑрринчен тасатнӑ кавӑна вӑрекен сахӑр сиропӗпе пӑтратмалла. Ҫак хутӑша 15-20 минут пӗсӗрмелле. Сивӗнсен тин кавӑна ала витӗр кӑлармалла е блендерпа вӗтетмелле, лимон сӗткенӗ хушмалла. Ҫак хутӑша вӑреме кӑрсен 10 минут пӗсӗрмелле. Сӗткенӗ стерилизациленӗ банкӑна тултурса хупмалла.

Апельсинпа тӑпӑрч хӑпартӑвӗ

Тӑпӑрч сийӗ валли 0,5 килограмм тӑпӑрч, 100 грамм услам ҫу, 100 грамм сахӑр, 1 апат кашӑкӗ крахмал, 6 апат кашӑкӗ манна кӑрпи, 1 ҫӑмарта кирлӗ.

Ӑшне хума 300 грамм кавӑн, 4 апат кашӑкӗ сӗт, 1 апат кашӑкӗ пыл, ҫӗптӗм корица хатӗрлемелле.

Апельсин сийӗ валли 2 апельсин, 100 грамм сахӑр, 2 апат кашӑкӗ крахмал кирлӗ.

Тӑваткалласа туранӑ кавӑна сӗтӗн 1/3 пайӗпе, пылпа, корицапа пӑтратмалла. Хутӑша 10 минут пӗсӗрмелле. Сӗте сӑрхӑнтармалла, анчах тӑкмалла мар. Кавӑна сивӗтмелле.

Хуппинчен, вӑрринчен тасатнӑ апельсина блендерпа вӗтетсе крахмалпа, сахӑрпа пӑтратмалла.

Тӑпӑрча услам ҫупа, сахӑрпа, крахмалпа, манна кӑрпи, ҫӑмартапа, кавӑн пӗсӗрнӗ сӗтпе хутӑштармалла.

Ҫатма тӗпне ҫулӑма ҫӑтмалӑ хут сармалла. Ун ҫине малтан тӑпӑрч, унтан кавӑн хутӑшӗ хумалла. Ӑна апельсинпа витмелле. Хӑпартӑва духовкӑра 50 минут пӗсӗрмелле.

Пахчаҫимӗҫпе кӑмпа

5 ҫӗрулми, 1 кишӗр, 1 сельдерей туни, 200 грамм шампиньон, хуппинчен тасатнӑ 50 грамм кавӑн вӑрри, укроп кирлӗ.

Ҫӗрулми, кишӗре, сельдерее тӑваткалласа турамалла. Пахчаҫимӗҫе тӑм ҫӗлмеке тултармалла, ҫурри таранчен вӑрекен шыв ямалла, хупӑлчапа витсе микрохумлӑ кӑмакара 8-10 минут пӗсӗрмелле.

Вӗтетнӗ кӑмпана тип ҫупа ӑшаламалла, укроп хушмалла.

Тӑм ҫӗлмеке кавӑн вӑрри, кӑмпа ямалла. Апата тепӗр 3-4 минутлаха микрохумлӑ кӑмакана лартмалла.

Ӑшне тултарнӑ панулми

Панулми, хура слива, курага, аҫтӑрхан мӑйӑрӗ, пыл, сахӑр ҫӑнӑхӗ кирлӗ.

Панулмин ҫӗлти пайне хупӑлча майлӑ касса илмелле, вӑррине кӑлармалла.

Типӗтнӗ улма-ҫырлана шӗтерсе турамалла. Мӑйӑра вӗтетмелле. Ҫимӗҫсене пӑтратмалла. Хутӑша панулми ӑшне тултармалла, ҫиелтен пыл ямалла. Ӑна микрохумлӑ кӑмакара 3 минут пӗсӗрмелле. Сӗтел ҫине лартиччен сахӑр ҫӑнӑхӗ сапмалла.

Кекс

3 ҫӑмарта, 200 грамм сахӑр, 300 грамм хӑйма, 180 грамм маргарин, 1 чей кашӑкӗ апат соди, 1 чей кашӑкӗ уксус, 300 грамм ҫӑнӑх, 3 апат кашӑкӗ сахӑр ҫӑнӑхӗ, 150 грамм иҫӗм, тип ҫу кирлӗ.

Ҫӑмартапа сахӑра пӑтратса кӑпӑклантармалла. Ирӗлтернӗ маргарина хӑймапа хутӑштармалла, ҫӑнӑх, иҫӗм хушса чуста ҫӑрмалла. Ӑна тип ҫу сӗрнӗ ҫатмана тултармалла. Кекса духовкӑра 20 минут пӗсӗрмелле. Ҫулӑма сунтерсен сахӑр ҫӑнӑхӗ сапмалла.

Форшмак

1 сельдь, 1 кишӗр, 3 ҫӑмарта, 150 грамм услам ҫу, 1 батон кирлӗ.

Кишӗре, ҫӑмартана пӗсӗрмелле. Шӑмминчен, тирӗнчен тасатнӑ пулла турамалла. Ҫӑмарта шуррипе сарринне уйӑрмалла.

Пулла, кишӗре, ҫӑмарта шуррине, услам ҫӑва блендерпа вӗтетмелле. Ҫак хутӑша батон касӑкӗ ҫине сӗрмелле.

Хуратулла ҫӑх катлечӗ

1 стакан хуратул кӑрпи, 1 ҫӑмарта, 0,5 килограмм ҫӑх фаршӗ, пуҫлӑ 1 сухан, 2 апат кашӑкӗ майонез, тӑвар, пӑрӑҫ, тип ҫу, ҫӑнӑх кирлӗ.

Хуратул пӑтти пӗсӗрмелле. Ӑна фаршпа, ҫӑмартапа, вӗтетнӗ суханпа, майонезпа, тӑварпа, пӑрӑҫпа пӑтратмалла. Ҫак хутӑшран катлет тумалла. Кашинне ҫӑнӑхпа йӑваласа тип ҫупа ӑшаламалла.

ПАХЧАҪӐ КӖТЕСӖ

кӑрпипе, лӑсӑллӑ йывӑҫ тураттипе хуплама юрать.

Юпа уйӑхӗнчи ӗҫсем

Ҫак уйӑхра пахчана йывӑҫ-тӗм лартмалла. Хура хурлӑхана, сӑмахран, чалӑштармалла, тымарӗ 8 сантиметр тарӑнӑшра лайӑх аталанӗ. Йӗплӗ хурлӑхана чалӑштармалла мар, 6 сантиметр тарӑнӑша лартса хӑвармалла. Хӑмла ҫырлин тӗмне касса йӗркене кӗртмелле. Хунавне ҫӗр ҫумне авса хупламалла.

Ҫавнашкалах хурлӑханпа йӗплӗ хурлӑхан тӗмне купаласа витмелле. Ҫӗллӗ вырӑнти ҫӗр ҫырли йӑранне те хӗтлӗх кирлӗ. Ӑна пӑчка

Мулкача хӑратма

Хӗлле садри йывӑҫ-тӗме мулкач тапӑнма пултартать. Унран хӗтӗленмешкӗн ҫакнашкал хутӑш хатӗрлеме май пур. 100 грамм нафталина 100 грамм пӑхӑр купоросӗпе, 2 литр тип ҫупа, 3,5 килограмм супӑнӗпе, 400 грамм скипидарпа пӑтратмалла. Ҫак хутӑша 10 литр шыва ямалла. Ӑна йывӑҫ вуллине сӗрмелле. Ку хутӑш шӑрши ҫӗрчуна хӑратӗ.

ЧӖРЕЧЕ АНИНЧЕ

Кукамай канашӗсем

- Кӑркуннепе хӗлле чечексене ирсерен шӑвармалла. Ҫуркуннепе ҫулла – каҫсерен.

- Шывпа пӗрӗхтерес тесен вара ку ӗҫе ир-ирех е каҫ кӗлӗм пуҫӑнмалла. Савӑта вӑри шыв ямалла. Вӑл саланса сирпӗннӗ май сивӗнет.

- Ҫулҫӑсем яка та ҫӑра тӗслӗ пулчӑр тесен вӗсене сирпӗтекен шыва камфора спирчӗ хушмалла /1 литр шыва 2-3 тумлам/.

- Чечек лартнӑ чухне куршака малтан тӑпра, унтан пулӑ пуҫӗ, унтан каллех тӑпра хумалла. Халӗ, темӗн тӗрлӗ им-ҫам сутнӑ чухне, ку кулӑшла пек туйӑнать. Анчах пулӑ пуҫӗ хайӗн ӗҫне тӑватех.

- Чӗлмекри чечексене апатлантарма хими темӗн тӗрлӗ им-ҫамӗ сутаҫӗ. Кукамайсем вара ҫапла тунӑ:

- Какай ҫунӑ шыва та чӗлмеке янӑ;
- Кактуссене кӑштах сӗт

- хушнӑ шывпа шӑварнӑ;

- Чечек ҫеҫкине ларсан Ӑна темиҫе хутчен касторкӑпа им-ҫамланӑ: 1 литр шыва 1 чей кашӑкӗ касторка ямалла та вӑйлӑ силлемелле;

- Хӗлле чечексене сахӑрпа "хӑналанӑ". Ҫутӑ ҫитменине пылакпа /1 стакан шыва 1-2 чей кашӑкӗ сахӑр/ сапаштарнӑ.

- Чечеке лараканнисен тӑприне тымар ҫумне пусарнӑ, симӗссисенне кӑпӑшка тума тӑрӑшнӑ.

СЫВЛАХ

Лавр ҫулҫи

Лавр ҫулҫипе ытларах техӗмлӗх пек усӑ куратпӑр эфир. Вӑл вара сывлӑхшӑн та витӗмлӗ. Унна тӗрлӗ чиртен сывалма пулать.

Пыр шыҫсан. 5 лавр ҫулҫине вӗтетсе ҫур литр вӑри шыва ямалла та пӗчӗк ҫулӑм ҫинче 3 минут вӗретмелле. Сивӗнсен сӑрӑхтарса пыра чӗхе усӑ курмалла.

Псориаз. Вӗтетнӗ 5 лавр ҫулҫине 1 стакан вӑри шыва яраса термосра 2 сехет лартмалла. Сӑрӑхтармалла. Кунне виҫӗ хутчен апат умӗн 2-шер апат кашӑкӗ ӗҫмелле. Сиплев курсӗсем 7-шер куна тӑсӑлмалла, вӗсен хушшинче тӑхтатумалла.

Отит. Вӗтетнӗ 2 апат кашӑкӗ лавр ҫулҫине 1 стакан вӑри шыва ямалла та хулӑн япалапа ҫӗркесе 2 сехет лартмалла. Хӑлхаран хура шӗвек юхӑть пулсан Ӑна малтан тасатмалла, кашинех лавр ҫулҫин ӑшӑ шывне темиҫе тумлам ямалла, мамӑк чикмелле. Ку ӗҫе кунне 2-3 хутчен тата ҫывӑрма выртас умӗн тусан аван.

Кӑкӑр хӗртсен. Лавр ҫулҫипе чечекре чухне пуҫтарнӑ матрӗшкене пӗр тан илмелле. 1 чей кашӑкӗ хутӑша 1 стакан вӑри шыва ямалла. Вар-хырама канӑҫсӑрлантарнӑ чухне ӗҫмелле.

Артрит. Вӗтетнӗ 5 ҫулҫа 1,5 стакан вӑри шыва яраса пӗчӗк ҫулӑм ҫинче 5 минут вӗретмелле, термоса яраса 4-5 сехет лартмалла. Сӑрӑхтармалла та шыва кун тӑршшӗпе пӗчӗк сыпкӑмсемпе ӗҫмелле. 3 кун сипленнӗ хыҫҫӑн 1 эрне тӑхтатумалла та сиплеве тепре туса ирттермелле. Лавр шывӗ ӗҫнӗ кунсенче какай сахалрах ҫиме тӑрӑшмалла е унна апатра пачах усӑ курмалла мар.

Ревматизм. Ҫур стакан вӗтетнӗ лавр ҫулҫине 1 стакан тип ҫупа хутӑштарса 10 кунлаха ӑшӑ вырӑна лартмалла. Сӑрӑхтарса ыратакан сыпӑсене сӑтӑрмалла. Ку ҫӑва ҫавӑн пекех вӑрах пирчемен сурана сӗрме юрать.

Тарласан. 20-30 ҫулҫа ҫур литр вӑри шыва яраса 2-3 сехет лартмалла. Унна хул айне сӑтӑрмалла. Ура тарласан каҫсерен лавр ҫулҫи шывне чиксе лармалла.

Ура шыҫсан

Ура тӑртаннин сӑлтавӗсем: тӗрӗс мар апатлани; нумай ларни, сахал хускални; тӗрлӗ чир-чӗр; меллӗ мар е ҫӗллӗ кӗлеллӗ пушмак тӑхӑнни.

Апатлану

Ура тӑртанни – организмра йӗҫексен шайӗ пысӑккине систерекен паллӑ. Ытларах тӑрӑ, газсӑр шыв ӗҫмелле. Шыв организмта тасатса токсинсене кӑларать. Тӗрлӗ соус вырӑнне тип ҫупа усӑ курӑр.

Массаж

Май тупӑнса урана ҫӗлелле ҫӗклеме тӑрӑшӑр – пукан е сӗтел ҫине хӑпартса хурӑр. Унсӑр пуҫне ура тупанне ҫавӑрӑр – тымарӗсенче юн выляса кайтӑр. Каҫхине ура тупанне, пакӑлчак шӑммине, ура хыраманне йӑваламалла.

Ванна

Виҫӗ эрнере пӗрре урана апат соди янӑ шыва чиксе лармалла. Сӗлтӗ шыҫтаракан йӗҫӗ токсинсене вӑйсӑрлатать. 3 литр ӑшӑ шыва 3 чей кашӑкӗ апат соди ямалла. Тинӗс тӑварӗпе хатӗрленӗ контрастлӑ ванна та усӑллӑ. Юнашар икӗ савӑт лартмалла. Пӗрне ӑшӑ, теприне сивӗ шыв тултармалла. Урана 15 минут таран черетлесе малтан пӗр савӑтра, кайран тепринче тытмалла.

Халӑх мелӗсемпе сипленме пуҫличчен тухтӑрпа канашламалла.



ТӖКӖР УМӖНЧЕ

Пит виселенесрен

Ҫанталӑк сивӗрех чухне тулта нумай ҫӗресен пит хӗрелет, ӗт-тир туртӑнса ҫилпе виселенет. Кун пек чухне пӗрте кӑрсенех салтак тӗми /ромашка/ е пӗтнӗк вӗретнӗ шывра йӗпетнӗ алшӑллие пит ҫине хумалла. 2-3 минут иртсен ҫӑмарта саррине лайӑх пӑтратса пите сӗрмелле. Ӧт ҫийӗнчех ҫемҫелӗ, йӑлтӑртатма пуҫлӗ.



АХ, АНЧАХ

Анман арăм

Сергей Наташапа техникумра вĕреннĕ чухне паллашрĕ. Юлташĕн суралнă кун-енче пĕрремĕш хутчен курнаçрĕç вĕсем. Тен, ун чухнех пĕр-пĕрне килĕштерчĕç-тĕр, анчах кун пирки никама та – хăйсене те – систермерĕç.

Иккĕмĕш хутчен виçĕ сұлтан тĕлпулчĕç çамрăксем. Каллех суралнă кунра. Çак тапхăрта хула каччи диплом илсе салтакра пулма ĕлкĕрчĕ. Пике те шăпах университет пĕтерсе пĕр чаплă фирманă есе вырнаçрĕ. Хальхинче кăмăл-ĕсене пытармарĕç çамрăксем, çавăнпах час-часах курнаçма пуçларĕç. Çаçсерен уçалса сўрерĕç, кино пăхрĕç. Сергей те часах хăйне килĕшекен ĕç тупрĕ. Пурнаç хăй екипе малаллах шурĕ, вăхăт çамрăксен чĕрисене пĕр-пĕринсĕр тунсăхласа савса тапма вĕрентрĕ.

Часах çенĕ семье чăмăртанчĕ. Пĕр хваттерте пурăнанан кинпе хуняма та килĕштерчĕç, тўрех пĕр чĕлхе тупрĕç. Сұлталăкран Павăл суралчĕ. Вăл семье телейне сўтатса çенĕ варкăш кĕртрĕ.

Ывăлĕ виçсе кайсан Наташа ĕсе таврăнчĕ. Чаплă вырăнне сўхатасшăн пулмарĕ – тăрăшрĕ. Тепĕр чухне киле те кая юлса таврăнма тиветчĕ. Мăшăрĕ куншăн кăмăлсăрланатчĕ-ха, анчах хуня-мăшĕ кинĕ хутне кĕчĕ, апа амăшĕ пекех ĕнленчĕ. Çавăнпах мăнукне те хăех пăхрĕ. Питех те тухăçлă вырăнта ĕслерĕ çав кинĕ, çавăнпах аякри хуларă уçăлкан уйрăма кайма пуçлăхсем шăпах апа шанине те хирĕçлеймерĕ. Семийрен уйрăлсах кайрĕ. Сур сұл иртрĕ çапла. Асламăшĕ Павăлшăн амăшĕ вырăнĕнче пулма тăрăшрĕ. Анчах тĕпренчĕке кун сўти парнелекенрен епле уйрăн-ха? Мăшăрĕ таврăнмасса пĕлсе Сергей ывăл-ĕпе пĕрлех арăмĕ патне куçрĕ. Анчах виçĕ уйăхран каялла таврăнчĕ арсын.

Наташапа иккĕшĕн хушшинче мĕн пулчĕ? Хăйсем сĕç пĕлесçĕ. Анчах тавлашу сĕвĕрĕлеймерĕ, ют хула та арсын чунне тивĕçтермерĕ. Çапла семье арканчĕ. Хĕрарăм ĕсне пăрахасшăн пулмарĕ, Шупашкара таврăнма килĕшмерĕ.

Тăватă сұл иртрĕ çапла. Арсын амăшĕпе пурăнчĕ. Сўллахи вăхăта Павăл та Шупашкарта ирттерчĕ. Сергей ют хулана текех каймарĕ. «Ура та яраса пусмастăп кунта», – тесеç тухса килнĕчĕ-çке.

Вăхăт иртнĕ май юрату та сĕвĕрĕлчĕ-тĕр. Ара, вут хумасан кăвайт сўнетех. Чечек-курăк вара сўтă еннелле туртăнать. Хĕрарăм та çаглах. Наташа та урăх

арсынна кăмăлларĕ. Сергей те ĕмерĕпе амăшĕпе сĕç пурăнма май сўккине ĕнленчĕ. Канлĕ-ха, анчах арсынна та юрату ашши кирлĕ. Çавăнпах тепĕр арăм тупасси çинчен шухăшларĕ.

Вăтар урлă каçнă арсын часах хăйне валли тепĕр арăм пăхма пуçларĕ. Каçхи клубсенче, кафе-кинора шырамарĕ вĕсене. Чаплă машинапа сўрекенскерĕн мăйĕнчен çакăнас текен майрасем пулчĕç-ха, анчах вĕсен екипе чупмарĕ Сергей. Çирĕп кăмăллине шырарĕ. Мăшăпа паллашрĕ. Икĕ ачаллăскерне хăйĕн хўтине илчĕ. Упăшкинчен лешĕ ĕссе ала çĕкленĕрен уйрăлнă-мĕн. Лайăх арăм пуласса шанчĕ арсын. Лăпкă та сăпайлă пек туйăнчĕ хĕрарăм. Анчах çан кăмăлĕ пĕрле пурăнма тытăнсан сĕç палăрчĕ çав...

Хунямапа та пĕрремĕш кунтанах килĕштереймерĕç темелле. Семийпе ахаль те урăх хваттере уйрăлса тухма шухăшланăчĕ-ха кил хуçи. Икĕ хĕрарăм килĕштерейменни çак утăма тумă васкатрĕ. Апла пулин те çенĕ арăмăн чăркăшмалли тупăнсах пычĕ. Е мăшăрĕ ĕсре тытăнса тăни килĕшмерĕ, е арсын ачисем çине хăякăн пăхнăн туйăнчĕ апа. Часах укăс-тенкĕ енчен те иртĕхрĕ темелле. Павăл килсен пушсех асар-писер çĕкленчĕ. Ара, вăл каникулсенче малтанхиллех асламăшĕпе ашшĕ патне килчĕ. Кун пек чухне мăнукĕ асламăшĕпе пурăннăран, паллах, ашшĕ те килне таврăнмарĕ, вăхăта тăван тĕпренчĕкепе май пур таран хавассăн ирттерме тăрăшрĕ. Мăшăпа килĕшмерĕ ку. Ыгла та чунсăрланчĕ вăл, Сергей хăйне икĕ ачапа качча илнине те манчĕ, каппайланчĕ.

Пĕррехинче Сергей уйрăмах тарăхрĕ, япалисене пуçтарса килĕнчен тухса кайрĕ. Павăл Наташа патне таврăнсан та амăшĕ патĕнче уйăх ытлах пурăнчĕ. Анчах Маша таврăнма йăланчĕ те... каяллах сұл тытрĕ. Иккĕмĕш мăшăра суйланă чухне йăнăшнине халĕ ĕнланать-ха вăл, анчах тинех мĕн тăвăн? Ыгла та васкарĕ çав, пĕччен юласран шикленчĕ. Çавăнпах Мăшăпа виçĕ уйăх-ранах качча тухма ыйтрĕ. Кăмăлне тавсăрса ĕлкĕреймерĕ. Хĕрарăм хăйне сăпайлă тытни чунсăрлăхăн, хытуккарлăхăн илемлĕ хуплашки иккенне вăхăтра кураймарĕ. Чавса сывăх та – сўртаймăн çав.

Анна НИКОЛАЕВА.

ПУЛАТЬ ВĖТ

Мускав сўлĕ такăр мар

Виталин паян Мускава ĕсleme тухса каймалла. Унчен вăхăт пур-ха тесе вăл лавккана хăпарчĕ. Шала кĕчĕ кăна – ялти арсынсен пĕр ушкăнне асăрхарĕ.

– Атя, пĕрле пушатар, – çенчĕ апа пĕри, хĕрĕхрен иртнĕскер.

– Пултараймастăп – сўла пуçтарăна-тăп.

– Эсĕ юлташусене хисеплеместĕн-и? Кăмăл туса пĕр черкке тытса пама пултаратăнах ĕнтĕ.

– Ну, юрĕ-çке, тытса панипех ўсĕрĕлмĕп, – килĕшрĕ Виталий.

Тăваттăн лавккаран тухрĕç те сывăхри сад пахчине кĕчĕç. Улах вырăнта пĕри тулли черккине пушатрĕ, унтан тепри... Çапла майпа кĕленчере хаяр шĕвек пĕр тумлам та юлмарĕ.

– Эпĕ те хам ятпа пĕр пулăштух илем, – кăмăлĕ çĕкленнĕ Витали лавкка еннелле таплаттарчĕ. Кĕçех таврăнчĕ хайхи.

Калаçса ларнăсемĕн ку та пушанчĕ. Андрей ятли кĕçех тата тепре тупса килчĕ. Хаяр шĕвек хăйĕн ĕснех турĕ, Виталин пуçĕ самах анкă-минкĕленчĕ.

– Вçо, сўтет. Манăн киле кайса урăлмалла, – татăклăн каларĕ алларан иртнĕскер.

Килне сўтсен диван çине тăсăлса выртрĕ те хăйне ыйхă çавăрсах илнине те сисмерĕ. Арăмĕ янрашнине сĕç тăруках куçне усрĕ.

– Тепĕр икĕ сехетрен автобус тапранать. Эсĕ пур сывăрса выртатăн, – сассине хăпартмасăр çăтаймарĕ Сăпани.

Сур сехет иртрĕ-и е сўк-и – кил умне такси сўтсе чарăнчĕ. Виталий сывăх сўннине сывупулашса урама тухрĕ, çамăл автомашинăна кĕрсе ларчĕ. Ялан тĕп хулана хĕрĕç минута сўтрĕç. Инçе сўла тухиччен вокзал сывăхĕнчи кафене кĕрсе тата тепĕр черкке пушатрĕ арсын.

Акă тулли автобус вырăнтан хуçкалчĕ. Кĕçех Шупашкар хуçа юлчĕ. Темисе сехет кайсан чарăнчĕç. Пĕрисем кафене кĕчĕç, арсынсем пирус мăкăрлантарса ячĕç. Виталий, уринчи пушмакне тапăчкипе улăштарнăскер, çаплипех утрĕ, кафе алăкне уçса шала

иртрĕ. Мухмăрласа сўтнĕскер кĕленче туянчĕ. Пĕр сĕтел хушшине пĕчченех кĕрсе вырнаçрĕ. Кĕленче пăккине уснă-усман апа хирĕç палламан хĕрарăм пырса ларчĕ. Паллашрĕç: вăтар урлă каçнăскер Елчĕкрен иккен. Виталий хаяр шĕвеке аша ячĕ. Унтан тулли черккене хĕрарăма тыттарчĕ. Лешĕ вусех те хирĕçлемерĕ. Хыççăн тепре черетлерĕç. Арсын, хитре хĕрарăмпа калаçу йĕркелесе янăскер, Мускава каясси пирки йăлтах манчĕ. Сăмах çине сăмах – тулли кĕленче пĕчĕккĕнех пушанчĕ.

– Манăн самантлăха пĕр çĕре кайса килмелле. Эсĕ кунтах пул, – тесе хĕрарăм урама тухрĕ.

Виталий кĕтме пулчĕ. Сĕтел хушшинче пĕччен ларнă вăхăтра автобус аса килчĕ. Тек пўлĕме тытăнса тăмарĕ, васквлăн тула тухрĕ. Унталла-кунталла пăхрĕ, хăй ларса килнĕ автобус та, хитре хĕрарăм та куç тĕлне лекмерĕç. Çăтаймарĕ, чĕлĕм мăкăрлантарса тăракан арсын патне пычĕ.

– Вунă минут каялла тапранса кайрĕ, – пĕлтерчĕ лешĕ.

Виталий аллине сұлчĕ те кафене кĕчĕ. Тарăхăвне ниçта чикейменнипе тепĕр черкке пушатрĕ. Каялла каймалли сĕç юлат.

– Сумка сўхатнишĕн кулянмастăп, юрать-ха укăс кĕсьере, – лăплантарчĕ хăйне хăй. Шупашкара каякан автобуса вырнаçса лариччен туалета кĕрсе тухма шухăшларĕ. Уринчи тапăчки темĕнле майпа шăтăка анса кайрĕ. Уншăн хуйхăрмарĕ, салона кĕриччен теприне те хывса печĕ. Шупашкара нуски вĕççĕн сўтрĕ. Вокзалта таксист патне пычĕ те хăйне тăван кĕтесе ситерсе яма ыйтрĕ. Çамăл машина хуçи килĕшрĕ. Сумăр сўса иртнĕрен ял пуçĕнче чарăнчĕ. Виталий, урамра пылчăк сăрăллине пăхмасăрах, нускипех анаталла таплаттарчĕ. Киле сўтсен арăмĕнчен пĕсĕрккĕ хытах лекрĕ: вутри пекех сўнтарчĕ. Арсын мăшăрĕнчен каçару ыйтрĕ. Тепĕр кунран каллех сўла пуçтарăнчĕ Виталий. Анчах хальхинче хаяррине пĕр тумлам та аша ямарĕ.

Юрий КОРНИЛОВ.
Элĕк районĕ.

СЫРУ СЫРТĂМ ВАСКАСА

Чунсăрскер...



Йăнăшмастăп-ши тесе ятсăр номере темисе те пăхрăм, хуравламасăр пултараймарăм.

Сассуна илтсен ашăмра сўл-тăвăл çĕкленчĕ. Канăслăхăма, чунăмри лăпкăлăха таçта вĕçтерчĕ вăл. Чĕрем те кисренчĕ тейĕн, туйăмсем айăн-сўйĕн пăтранма тытăнчĕç. Ёнерхи, паянхи, иртни, пуласси, манни, çенни, кивви, асăмран кăларма тăрăшни, ашăма сўнтараканни, пуçăма савăраканни – пĕтĕмпех пĕр пăтранчăк купана саврăнчĕ те хампа мĕн пулса иртнине те ĕнланмарăм. Халĕ ашăм сунса тухать. Пушар ас-тăна та, кĕлеткеме те вĕрилентерет. Асилўсем, ўкенў, сана пурнаçамран кăларма тăрăшни – пĕтĕмпех чĕтрене ертмелле хĕм сапать. Иртнĕ кун паянхине таврăнма хăтланать. Кун пек вăл ырату кўрет. Лăпланнă туйăма çенĕрен вăй илсе чунăма кăшлама вĕскĕртет. Пуриншĕн те эсĕ айăплă.

Темисе сўл иртнĕ хыççăн шăнкăравлама кирлехчĕ-ши? Е тунсăхларăн-и? Пирĕн таса туйăмран нимĕн те тăрса юлман пулĕ тесеçчĕ. Сўк иккен – йăнăшнă. Вăрри çĕре тĕпне пытаннă.

Шăнкăравларăн пултăр – мĕнле пурăннипе кăсăкланни сўтелĕксĕрчĕ-им? Ыйтмаллачĕ те... чарăнмаллачĕ. Сăмах сăмхине иртни патне тавăрма кирлĕчĕ-и? Е мана

тепĕр хутчен сўнтарас терĕн-и? «Юрататăп» тенĕ сĕртех урăххине качча илни мана еплерех кĕллентернине чухламастăн та курăнать. Ахальтен мар хăвна пĕр айăпсăр тытатăн. Паян тесен паян качча илме хатĕррине пĕлтеретĕн. Айванла. Семьеллĕ сўн çапла шўтлени килĕшўсĕр. Ачула арăмна пăрахса мана мăшăр тумă килĕшетĕн апла? Мĕншĕн малтан качча çенмерĕн? Ахаль сăмах хуçкатнипех килĕшмерĕм пулсан çине тăмаллачĕ, йăланмаллачĕ, пĕрре сĕннипе килĕшмен тĕк иккĕ, виçсĕ пуçармаллачĕ ку калаçăва. Паян мана айăплама пăхатăн тата. Теприне качча илме эпĕ хистерĕм-им? Эпĕ пĕрлештерĕм-им сире?

Тен, эпĕ те санăн умăнта айăпсăр мар-тăр, анчах нумай сўл иртсен ку калаçăва пуçарма кирлĕчĕ-и? Лăпланнă туйăмсене пăтратмаллачĕ-и? Эсĕ паян мана аса илнине систермеллечĕ-им? Мĕншĕн эпĕ асапланнă чухне савна туймарăн? Пулăшма васкамарăн? Шăнкăравламаллачĕ, килмеллечĕ – ашăмри пушара каçару ыйтса, йăланса та пулин кăштах сўнтерме пулăшмаллачĕ. Сўк, ун чух мана аса илмерĕн. Чунăм кăварланнă вăхăтра чĕрем ун сĕрĕмĕпе чыхăнтăр терĕн пул. Халĕ те йĕкĕлтешнĕн хăтланатăн. Чун савнине аса илсе ыра тăвăп терĕн-ши? Сўк. Йăнăшрăн. Каллех асаплантаратăн кăна. Чунсăр эсĕ...

ЯНА.
Шупашкар хули.

Мĕншĕн шăнкăравларăн-ши пĕрех хутчен? Эпĕ телефона тытмасăр çăтайманнине пĕлмерĕн-им? Калаçиччен калаçманни аванрах пулатчĕ. Калаçмăттăм та, анчах хама тытса чарма вăй-хал сўтеймерĕ. Пўрнесем куç хупсан та пусма пĕлекен цифрăсем асран тухман. Вĕсене курсан кĕлеткем тăрăх сивĕ хум чупса иртрĕ.



«Ҷёрлеҳи тухатмашсем...»

46-меш гварди Тамань авиополкён хёрёсем шапах Ҷаваб юлнә историре. Таван Ҷёршыван Аслә вәршине хутшәннә пикесем сүмне апа нимёссем Ҷавабтарнә. Персе антарнә кашни ПО-2 самолетшән – вёсен штурвалёсем умёнче вара шапах Ҷавабсамрәк хёрсем пулнә – фашист салтакёсене Рыцарь кёмёл хёрёсепе наградәланә, икё хут пысәкрах оклад тўленё. Ҷапла хәранә пирён хёрсенчен ташман...

Ҷавабсүсене 3 сул пёр чарәнми хутшәннә чиперуксем 24 пин хутчен вёссе хәпарнә тўпене, ташман сине 3000 тонна бомба пәрахнә. Ҷаваб ушкәра вара пурё те 100 ытларах хёр кәна пулнә. Вёсенчен кашни виҶсёмёшё Ҷёнтерү кунне кётсе илеймен. 23-шне Совет Союзён Геройён ятне панә, 2-шө – РаҶсей, 1 – Казахстан Республикин Геройё. Ҷёршыври чи сумлә Ҷаваб чылайәшне вилсен чысланә.

Урәх самана...

Пурнәс пёр вырәнта тәмасть. Паян – урәх самана, урәх паттәрсем. Темшён вәрҶа вәхәтёнче пуҶсёсене шеллемесёр пире валли мирлө пурнәса сыхласа хәварнисене манәса кәларса пыратпәр. Унтан та ытла, паттәрсен ыра ячөпе уса курса укҶа ёҶселе илес текен те пур вёт паян! Таван Ҷёршыван Аслә вәрҶинче паттәрләх кәартнә хёрхәраәм синчен кәларнә “Походно-полевые жены” кёнекене урәх мёнле хаклама пулать? Ку кёнекере пёр факт та сүккине калаҶсө – йәлт шу хәшласа кәларни кәна. Чи кирли – Ҷаваб вәхәтра пурәннә пёр хәраәм ячө те сүк унта, йәлтах – ку тёнчерен уйрәлса кайнисем кәна. Анчах та вёсене те хўтөлеме пултарақан пуррине манса кайнә авторсем – паттәрсен Ҷаваб та таванёсем, ачи-пәчи чөрө-Ҷе...

Вилёмне куҶа-куҶан

Ҷаваб кёнеке синчен Совет Союзён Геройён Раиса Ароновән йәвалё Анатолий Пляц амәшён тусёнчен Ирина Ракобольскаяран пёлнө. Ирина Вячеславовна вәхәтёнче 46-меш гварди Тамань авиополкён штаб пуҶләхө пулнә. “ВәрҶа хутшәннә хәраәмсен ятне вараланине пелөтён-и-ха? – ыйтнә вәл шәнкәравласа. – Кёнекере мён сыррине ёненес пулсан эпир арҶынсемпе вырән ашәтса Совет Союзён Геройёсем пулса тәнә-мөн...” Авиацире Герой Ҷәлтәрөпе ташмана төп тәвас төлөвөпе 500 хутран ытларах анәслә вёҶнисене наградәланә. Кашни вёсөв тевөткеллө пулрине калама кирлех-ши – хәт те хәш самантра ташман персе антарма пултәрнә-Ҷе.

АрҶынсене те вараланә

Ҷаваб пёлсен Пляц паттәрсен таса ятне тавәрма төв тунә. Төрөс информатсия МИХсем урлә сарнә май Анатолий Леонидович РФ Прокуратурине ыйтупа тухнә. Следовательсем ёҶ пуҶсарнә. Вилнисен таванёсене чөне-чөне калаҶнә. Пляц хәй Ҷаваб вәхәтра Жуков, Рокоссовский, Малиновский таванёсемпе курса калаҶнә – кёнекере хәраәмсене кәна мар, арҶынсене те пылчәкпа варалама тәнә. Пурте айәллисене явап тыттарма ыйтнә. Анчах та приговор вуласса никам та кётсе илеймен – төп айәлли тесе шутланакан сын хәй те вилсе кайнә...

Пёр шу хәшлисем вара ушкәна пёрлөшме ёлкөрнө ёнтө. Вёсемшён истори чәнләхө төп вырәнта пулнә. Төрөслөхе Ҷаваб та сынсем патне Ҷитерес төлөвөпе вёсем “Отече-

ство” ыркәмәлләх фондне йөркөленө. Апа Анатолий Пляц ертсе пынә. Вәл хәрушә вәрҶа хутшәннә хәраәмсен историйёсене халәх патне Ҷитерес тесе пөтём вәйран тәрәшнә. Вулакана паттәр хёрсенчен хәшө-пөрин синчен те пулин каласа кәартас килет.

Шурләхри вунә кун

46-меш полк та, апа йөркөленө хәраәм та уникам пулнә. 1941 сулхи юпа уйхөненче Совет Союзён Геройё Марина Раскова хәраәмсен сар авиополкёсене йөркөлөсси пирки Сталин патне ыйтупа тухнә. Ҷёршыв ертүҶи сав уйхән 8-мешөнчөх Указа алә пуҶнә. Раскова пурте пёлнө – Ҷаваб ун патне хёрсем хәйсен ирөкөпех пыма пуҶланә.

Пулас Герой Мускавра опера артиҶсөн тата гимнази учительницин сөмйинче суралнә. Төпе апа ачаллах илөртмен-ха. 20 сулсөнче кәна кәсәкланма пуҶланә вәл авиаципе. Маларах вара самолетсем синчен шу хәшлама та – консерваторире вөрөннө. Анчах та Раскова 1937 султа инҶе вёсөс енёпе рекорд кәартать, 1938 султа апа сөнетет.

Марина хёр-хәраәмран чи пөррөмөшсен хушшинче хисөплө Ҷаваб ята тивөсөнө – апа 1938 султа Мускавран ИнҶет ХөвөлтухәҶне пёр чарәнми вёҶнөшөн Герой ятне панә. Экипаж командирө В.Гризодубова, иккөмөш пилот П.Осипенко пулнә. 30 сөхөт тәсәлнә вёсөвөре экипажән сөреп сыхәнү сүхәлнә – радиоаппаратурән зарядки пөтнө. Хёрсем радиомаяксем тәрәх вёсөнө. Самолетән Комсомольскри аэродрома Ҷитмелле пулнә, анчах та сунтармәлли материал пөтнине кура экипаж тайга варрине анса ларнә. Командир хушшине итлесе Раскова парашютпа сикнө – фюзеляж сине ларма тивнине пула вәл чөрө юлаймөчө. Гризодубова төлөмелле майпа самолета лартма пултәрнә. Осипенко та, хәй те чөрө юлнә. Раскова та сөре сине чиперех ситнө. Анчах та унән 10 тәләх шурләхлә вырәнпа утма тивнө. Сүмара вара пёр плитка шәккәлат кәна пулнә... Юрать-ха Марина Михайловна опытлә штурман пулнә, тайгана парәнтарса Ҷаваб та хамәрәннисем патне ситнө. Ҷаваб вёсөвшөн летчидәсене Совет Союзён Геройё ятпа чысланә. Унчөн хәраәмсем Ҷаваб награда тивөсмен-ха. Вёсен паттәрләхө пирки көҶсөх сөршывөпех пёлнө. Сүлөрех пәлтәрнәчө, вәрҶа



пуҶлансан Марина хәраәмсен авиополкне йөркөлөс шу хәшпа хөмленет. Анчах та пуҶләхсем хирөс. Сталин Раскова пёлнине пула кәна пәлтәрнине пурнәса көртме май килет. Марина Михайловна патне граждан авиацин пилотчөсем, аэроклуб летчиҶисем, студенткәсем, фабрика-заводра ёҶсөкөсем пыраҶсө. Ҷаваб эрнөре 300 хёр-хәраәма суйласа илсе Энгельс хулине сул тытаҶсө. Унта Сара туран тата 100 сын хутшәнәт. Хәвәрт кәна вёсөв әсталәхне алла илнө хыҶсән 1942 султа хәраәмсен 3 авиополкө йөркөлөнет – истребительсен, бомба пәрахакансен тата бомба пәрахма сөре вёсөкөсен. Малтан иккөшөнчө арҶынсем те пулнә тәк виҶсөмөшөнчө – хёрсем кәна. Шәпах вёсөне сөрелехи тухатмәшсемпе танлаштарнә та фриҶсем. Каяраха хамәр сар тытәмөнче те Ҷаваб чөнме пуҶланә вёсөне.

1943 султа нимөсөс сөре самолет сассине илтсөхө кам вёсөсине пёлнө, “тухатмәшсене” хирөс хәйсен чи лайх пилотчөсене кәларнә. Авиополкә йөркөлөнөренпө 14 уйхә – инкөке лекичөнөх – Раскова ертсе пынә. Марина Михайловна Пе-2 бомбардировщикпа сөре-сөре хут тўпене сөкленнө, ташманан салтакөсемпе техникине пөтернө. Герой хәраәм 1943 сулхи кәрләч уйхөненчи сил-тәманра самолөтне сөре сине анәсәр лартнә чух вилнө. Унән урни Кремль стенинче упранать.

Көлеткинчө

17 ванчәк юлнә

Төрөссөпе, сөрелехи полкән кашни хөрө синчен уйрәммән сьрса кәартма пулать. Сүлөрех асәннә Раиса Аронова 1920 султа Төнче пөррөмөш вәрҶин паттәрөн сөмйинче суралнә – ашшөн Георгий 4 хөрөсө пулнә. Шкул хыҶсән хёр ялхусәләх институтне вөрөнме көнө. Романтика Мускав авиаци институтне илсе ситернө. Сара тура пурәннә чухөх хёр тўперө 50 сөхөт ирттернө. Ахәртнөх, апа Ҷавабпа пёр сәмахсәрах авиаци ушкәнне илнө. Аронова виҶсөмөш полка лекнө. 3 султа Раиса 960 хутчен сывләшә сөкленнө. Аронова шәпи телейлөрех килсе тухнә. 1943 сулхи пуш уйхөненче аманнә пулин те хёр чөрөх юлнә. Унән самолөчө сывәхөненче снаряд сурәлнә. Пилота 34 сөртөн амантнә. 17 ванчәк хирургсем кәларма пултәрнә, 17-шө

яланләхәх көлеткере юлнә. Вёсөне пула пурнәсран уйрәлнә хәраәм. Анчах та ку тата 39 султан пулса иртнө. Ун чухне вара, 1943 султа, Аронова ыратнине пәхмасәрах вёсөнө. Унән девизө Ҷаваб пулнә: е пөррөмөш эпө, е никам та мар.

Серафима Амосова

Красноярск тәрәхөненче 1914 султа суралнәскер пите тәрәшуллә үснө: кружоксене сөренө, музыка инструменчөсем каланә... 1936 султа вёсөв шкулне көмелли экзаменсене анәслә тытса летчик пулса тәнә. Граждан авиациёнчө шутланнәскер вәрҶа пуҶланнә иккөмөш кунах хәйне фронта яма ыйтса рапорт сьрнә. Ыйтәвнө тивөсөтермен. Хёр тата сьрнә. Татах тивөсөтермен. ВиҶсөмөш хутөнчө кәна унән сирөплөхө сөнтернө – вәл вәхәтра хайхи “тухатмәшсене” пухнә ёнтө. Ҷаваб Амосова Раскова патне лекнө.

Хөрлө Ялав икө орденө, Хөрлө Сәлтәр икө орденө, Александр Невский орденө – вәрҶа вәхәтөнчө Серафима тивөсөнө наградәсен тулли мар списокө ку. Сывләшә 555 хутчен сөкленнө вәл. Тўперө хәйне чән-чән амәрткайәк пек туяканскер тевөткеллө вёсөнө, анчах хәйне яланах шәннә.

ВәрҶа хыҶсән Серафима качча тухса уләшкин хушаматне илнө – Тараненко. 1992 султа вилнө.

Руфина Гашаева

Майор, штурман, Совет Союзён Геройё Руфина 1921 султа Пермь тәрәхөненче ялти учитель сөмйинче суралнә. Сөмье пуҶө пурнәсран уйрәлсан Урал тәрәхне кушнә.

Снайперсен скулөнчө вөрөннөскер 1941 султа хәйне хәраәмсен авиополкне илме ыйтнә. Унта сар тепөр профөссине алла илнө – У-2 самолетән сар штурманө пулса тәнә. Шәпах Ҷаваб самолетпа Руфина сывләшә 848 хутчен сөкленнө. Вёсен машинине көске вәхәтрах икө хутчен лектернө пулин те вёсөс кәмәлө сөрөлмен хөрөн. ВәрҶа вәхәтөнчө паттәрләхпа хәйләх кәартнәшән 1945 султа Руфина Гашаевәна Совет Союзён Геройён ятне панә.

ВәрҶа хыҶсән Сар академийөнчө акалчан чөлхи вөрөнтнө.

Мария Долина

1922 султа Омск облаҶсөнчө хресчен сөмйинче суралнә. Тәрәшә вөрөнөкөнскер шкул-

тан экстерн мелөпе вөрөнсе тухнә. Анчах аслә шкулта пөлү пуҶма сөмьере укҶа-тенкө ситсе пыманни чәрмантарнә. Сусәр ашшө сөмьене тәрантарайман, Ҷавабпа хёр ёсө вырнәснә. Аэроклуб сөмөнчи планерсен шкулне көме май пуррине кура Мария унта сул тытнә.

1939 султа Долина Херсонри авиаци шкулөнчөнчө пите лайх пәлләсемпе вөрөнсе тухать. Сәмах май, унта лекөс ёмөтпе вәл сурални синчен панә свидетельствәра икө сул хушса хурать.

ВәрҶа пуҶлансан тантәшөсемпе пөрле фронта яма ыйтса сар комиссариатне темисө хутчен те ситөсөсө. Вёсөне аванспа пилотсен йышне илөсөсө – полковник сөре самолетсене Днепр леш өнне илсе кайма ыйтать, анчах та малтан цистернәсене сирпөтмелле, ангарсене сунтармәлла. Анмашкән пәлләсем параймөс – сөре сине хәйсен туйәмне кура кәна лармәлла. Хёрсем ыйтнине пурнәсранә.

Ҷаваб пёлсен Раскова Марийәна хәй патне чөнсе илет. Долина сывләшә 72 хутчен анәслә вёсөс хәпарать, ташман сине 45 тонна бомба пәрахать.

ВәрҶа хыҶсән Мария Долина “СССР-Франци” тусләх пөрлөхне көрет, парти хула комитетөнчө ёҶлет. Волгоград облаҶсөнчи Волжск хулинчи пәрәх заводө унән ячөпе хисөпленет. 2010 султа пурнәсран уйрәлнә.

Надежда Попова

1921 султа Орел сывәхөненчи ялта рабочи сөмйинчө суралнә. Шкул хыҶсәнәх аэроклуба көнө – Ҷаваб вәхәтри сәмаркөсене Чкалов паттәрләхө тыткәнланә. 3 султан летчик, инструктор пулса тарать. ОСОАВИАХИМра ёҶлөме пуҶлать, вәрҶа пуҶланчөнчө 30 ытла летчик хәтөрлесе ёлкөрет.

Ташман тапәнса көрсөн хөре Узбекистана сәмарк пилотсене хәтөрлөме яраҶсө. Пәллах, хөре тылра вәхәт ирттерөсси тивөсөтермен. Рапорт хыҶсән рапорт сьрса фронта, Раскова авиополкөсенчен пөрне лекет Попова. Апа “каҶхи тухатмәшсөн” звено командирө пулма сирөплөтөсөсө. Ташман сине бомба пәрахнисөре пуҶне Надежда разведкәна та тәтәшәх тухать. Персе антарнә хыҶсән та чөрө юлать.

Ҷарти хәйләхпа паттәрләхпа кура полка гварди ятне параҶсө. Каяраха фронтри пөлтерөшлө ытти вырәнсене куҶарсөсө – Крым, Беларус, Польша, Берлин...

ВәрҶа вәхәтөнчө Попова 852 хутчен вёсөнө тўпене. Унән наградисене асәнса тухма ятарлә статья кирлө. Көскөн, Совет Союзён Геройё, Хисөп орденө, Ленин орденө, Хөрлө Ялав орденө, “Варшавәна ирөке кәларнәшән”, “Кавказә хўтөленөшөн” тата ытти медаль...

ВәрҶа хыҶсән Надежда Попова РаҶсей вәрҶа ветерәнсен комитетөнчө сәмаркөсен ыйтәвөсемпе ёслөнө. “Донецк хисөплө гражданинө” ята тивөсөнөскер 2013 султа Мускавра пурнәсран уйрәлнә.

“/”**“Российская газета”, “КМ.RU” материалөсем тәрәх хәтөрленө./**



ЛĔП-ЛĔП



● **ТУТЛĀ ПОНЧИКЕ ПĔСЕРМЕШКĔН ХУРА ХУРЛĀХАНПА ПĔРЛЕХ КАКАЙ ТА ХУШНИНЕ ЁНЕНТЕРЕСШĔН...**

Вĕрентекен:
- Ачасем, эфир сирĕнпе сĕр синче ёсleşшишĕн пурĕнатпĕр.
Вовочка:
- Апла эпĕ моряк пулĕп.

Пиллĕкмĕш класра вĕрентекен хĕрачана ют планета синче пурĕнакансене ўкерме каласа янĕ. Тепĕр кун пепке киле "иккĕ" паллĕ илсе таврĕннĕ. Дневника вара вĕрентекен сĕрпе сыраса пунĕ: "Ют планета синче кун пеккисем пурĕнамаççĕ".

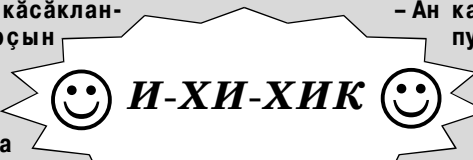
Арсын ача шкултан кĕвек куçпа таврĕннĕ. Мĕн пулса иртнине кĕсĕклесе сан арсын ача тĕпĕр йĕрĕпе каласа кĕртме пуçланĕ:
- Пĕлетĕн-и, эпĕ чупса пынĕ чух Славик ура лартрĕ те ўкрĕм, тĕтĕм та ача сумкĕпе сĕрĕнне антартам, сĕрĕнне кĕрешме пуçларĕм, малтан эпĕ ача сĕрĕнне лектертĕм, кайран вĕр, мĕнле лектертĕм ача, вĕр мĕнле чышрĕ...
- Сĕрĕнне сĕрĕнне пĕр чаранми каласаçа арсын ача.
- Эфир вара унпа мирлешрĕ-и хĕт? - ыйтат амăшĕ.
- Кампа? - тĕлĕнет арсын ача. - Славикпа-и? Эфир унпа хирĕшмен вĕт.

Илеме туйма вĕрентекен тĕллевпе хĕрачине тĕтĕм театра илсе сĕрет амăшĕ. Хальхинче вĕсем "Кармен" курма кайнĕ. Опера вĕсленĕ хыçсан яланхи пекхĕ ача сĕтсе явнĕ май килелле утаççĕ хайхисем.
- Анне, юрату историйĕ мĕншĕн яланхи хурлĕхлĕ вĕсленет? - ыйтат хĕр пĕрчи. - Юрпике ирĕлсе каят, Тĕхлан салтакпа Балерина сунса пĕтĕсĕ, Эсмеральдана сĕр-каççĕ, Кармена вĕлерĕççĕ... Амăшĕ чĕнмест. Мĕн калатĕр ёнтĕ вĕр - тепĕр

канмалли кун вĕсем Ромеопа Джульетта историйĕне паллаша пуçтарĕннĕ вĕт.

- Анне, эпĕ урама выляма тухатĕп!
- Кампа? Аста? Миçеччен? Мĕн тĕхĕнсе тухатĕн? Киле миçере таврĕнатĕн?
- Атте, эпĕ урама тухатĕп!
- Юрат.

Арсын килте юлнĕ ачи патне телефонпа шĕнкĕрĕвлĕ. Лешĕ чирлет-мĕн.
- Хавна мĕнле туйтĕн? Температура виçрĕ-и? Мĕн чухлĕ?
- Хĕрĕх виçĕ.



- Ан калас! Пулма пултараймаçт!
- Чĕнах.
- Анне халĕ кĕна виçрĕ.
- Мĕн каларĕ вара вĕр?
- "37 те 6", - терĕ.

Харлаттарнинчен пулĕшакан эмел туянас тĕллевпе аптекана кĕтĕмĕр. Мана кирлĕ эмел илсе килнине курсан уншĕн тĕллевшĕн алĕ тĕснĕчĕ кĕна, вĕр пĕтĕм аптека илтмелле:
- Атте, улталама аван мар, ку эмеле анне валли мар, сан валли туянатпĕр вĕт, пирĕн килте анне мар, эсĕ харлаттарĕн сĕрĕнне чух! - терĕ.

Хĕрĕрĕм пĕчĕк ачине ятне шывне тата адресне калама вĕрентет, сĕрĕнне сĕрĕнне пĕлтерет: ансĕртран сухалса кайĕ те...
Пĕррехинче киле хĕнасем пуçтарĕнаççĕ. Арсын ача урайĕнче выляса ларат, никама та чĕрмантармаç, аслисен каласаçĕнне хутĕнмеçĕ. Сĕрĕнне хĕнасенчен пĕрне пĕтĕ килĕшет.
- Кур-ха, мĕн тери аслĕ арсын ача, - тет хайхи. - Хайне мĕнлĕ лĕпкĕ тытат, никама та кансĕрлемест. Мĕн ятлĕ-ха эсĕ? - шĕрĕнне енне пĕшкĕнет хайхи.
Арсын ача пуçне сĕклесе ун сине пĕхат те:
- Эпĕ хальлĕхе сухалса кайман-ха, - тет.

РЕКЛАМА ТАТА ПĔЛТЕРУСЕМ

СУТАТĀП ПРОДАЮ

2. АКЦИЯ! БЛОКИ КЕРАМЗИТОБЕТОННЫЕ, пропаренные, вибропрессованные 20x20x40 - 33 руб., 12x20x40 - 28 руб., 9x20x40 - 24 руб. Высокое качество. Доставка манипулятором. **Т. 8-967-470-46-77.**

3. АКЦИЯ! КОЛЬЦА железобетонные для колодцев и канализаций 0,7; 1; 1,5м. Бурение. Д-ка манипул-м. **Т. 8-967-470-46-77.**

4. Немецкие ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА. Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер. Доставка - бесплатно. Без вых. **Т. 8-987-576-65-62.**

5. Блоки керамзитобетонные 20x20x40, 12x20x40, 9x20x40 пропаренные, гидро-вибропрессованные заводские от производителя - недорого, **цемент, песок.** Доставка. Разгрузка. Без выходных. Кассовый чек, документы. **Т. 8-960-301-63-74.**

7. ГРАВМАССУ, ПЕСОК, щебень, керамзит, чернозём. Дёшево. Доставка. Т.: 8-903-358-17-70, 8-927-668-97-13, 38-97-13.

8. Гравмассу, песок, щебень, торф, кирпичный бой, **керамблок, керамзит.** Пенсионерам, уч. ВОВ - скидки. **Т. 8-905-199-01-22.**

9. Гравмассу, песок, щебень, керамзит. Дёшево. Доставка. Т.: 8-903-358-30-21, 44-30-21.

10. Сетку-рабицу от производителя - более 80 видов, сетку сварную - более 30 видов, **профнастил, гвозди, столбы,** проволоку. Изготовление ворот, калиток. Доставка. Выездная сварка /генератор/. Грузоперевозки. Т.: 68-05-67, 34-70-70.

11. Срубы для бани. Т. 37-28-74.

15. Кирпич, блоки. Т. 89613393363.

21. Керамблоки, гравмассу, песок. Т.: 89033456307, 89176757528.

22. Немецкие ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА. Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер, доставка - бесплатно. Без вых. **Т. 89278558355.**

23. Гравмассу, песок, бой кирпича, щебень. Д-ка. Т. 89061355241.

26. КЕРАМБЛОКИ /20x20x40, 12x20x40, 10x20x40/, **керамзит** в мешках, **цемент,** кирпич, **колодезные кольца.** Доставка. Т. 8-903-346-85-56.

30. Гравмассу, песок, щебень, керамзит. Д-ка. Т. 89053465671.

33. Кирпич рядовой, лицевой; **керамблоки.** Доставка. Т.: 89033220208, Т.8-927-667-46-05.

35. Пластиковые ОКНА, металлические **ДВЕРИ.** Бесплатно: замер, доставка, демонтаж. **Гарантия 15 лет. Рассрочка.** Скидки. Т. 8-937-391-39-91.

37. Ворота, калитки, заборы, навесы. **Ковка,** кровля, обшивка сайдингом. Общестроительные и сварочные работы. Замер. Д-ка. Установка. **Гарантия. Пенсионерам - скидки.** Т.: 8-902-288-14-47, 38-75-74, сайт:metalservis21.ru

58. Гравмассу, щебень, песок, керамзит, бетон, чернозём. Д-ка. Недорого. Т. 89276687015.

66. Гравмассу, песок, бой кирпича,

щебень. Уч-м ВОВ и пенсионерам - **скидки.** Т. 89176769379.

123. Гравмассу, песок, бетонные отходы, навоз. Доставка по низким ценам. Т. 8-927-850-28-21.

183. Окна Чувашии. ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА, жел. двери. Т. 89050281182.

596. ТЕПЛИЦЫ по ценам производителя. **Доставка. Сборка.** Т. 48-16-54.

642. ТЕПЛИЦЫ из поликарбоната, **ДВЕРИ** стальные, **ОКНА** ПВХ. От производителя. Скидки. Доставка по ЧР. Приглашаем оптовиков. Т. 8-927-667-62-02.

648. Профнастил, металлочерепицу, сайдинг, водостоки. Замер. Доставка. Скидки. Т. 89033220479.

650. Тротуарную плитку, брусчатку. Замер. Д-ка. Укладка. Скидки. Гарантия. **Т. 89033220479.**

ТУЯНАТĀП КУПЛЮ

18. Бычков, тĕлок, коров, лошадей. Т. 8-962-599-47-06.

109. Бычков, тĕлок, коров, свиноматок. Т. 8-937-014-49-97.

ПУЛĀШУ УСЛУГИ

38. ЧИСТКА КОЛОДЦЕВ. Т. 8-961-342-90-59.

45. Лечение алкоголизма, табакокурения. Т.: 8-903-066-29-02, 8-927-667-33-68. Лиц. 5001001230 от 08.06.2007. Имеются противопоказания, проконсультируйтесь со специалистом.

51. Бурение колодцев, скважин, кольца колодезные высококачественные. Доставка. Тел.: 89278477143, 89373790080.

152. Бурение скважин на воду. Т. 8-960-302-12-93.

246. Бурение скважин на воду. **Чистка** старых скважин. Т. 8-906-381-60-37.

649. Кровельные, фасадные работы. Гарантия. **Т. 8-903-322-04-79.**

ЁС РАБОТА

126. Монолитчики, плотники, монтажники, шифовщики, каменщики, сварщики. Питание, спецодежда. Вахта. Тел. 8-925-002-22-38.

653. Для работы в Москве и Московской области требуются рабочие следующих специальностей: гипсокартонщики, штукатуры, маляры, столяры, плиточники, подсобные рабочие с заработной платой от 50 тысяч рублей. Контактный телефон 8-963-770-99-62, Алексей.

668. Для работы в Нижегородской области ТРЕБУЮТСЯ РАЗНОРАБОЧИЕ. Проживание в общежитии, 3-разовое питание. Оплата после вахты. ООО "Славия" Т. 8-906-133-67-72.

ПАЛЛАСУ КĔТЕСĔ

Порядочный, добрый, простой мужчина /40x170x70/, чуваш. Познакомится с доброй, умной, красивой женщиной от 26 до 42 лет. Т. 8-937-942-17-20.

Эпĕ 39 султа. Ырĕ кĕмĕллĕ, ялти пурнĕçе килĕштерекен хĕрпе е хĕрĕрĕмпа паллаша сĕмĕре сĕрĕрĕшĕн. Т. 8-905-341-99-70, шĕнкĕрĕвлĕр.

«ХЫПАР»

Издательство сурчĕ автономии учрежденийĕ

УЧРЕДИТЕЛЬСЕМ: ЧĀВАШ РЕСПУБЛИКИН ИНФОРМАЦИ ПОЛИТИКИН ТАТА МАССĀЛЛĀ КОММУНИКАЦИСЕН МИНИСТЕРСТВИ, ЧĀВАШ РЕСПУБЛИКИН ИНФОРМАЦИ ПОЛИТИКИН ТАТА МАССĀЛЛĀ КОММУНИКАЦИСЕН МИНИСТЕРСТВИН «ХЫПАР» ИЗДАТЕЛЬСТВО СУРЧĔ ЧĀВАШ РЕСПУБЛИКИН АВТОНОМИ УЧРЕЖДЕНИЙĔ

Директор - тĕп редактор тивĕçĕсене пурнĕçлакан **Г.А.МАКСИМОВ**



Сырĕнмалли индекс: 11515

Редактор - **М.М.ИЛЬИНА**

Дежурнĕй редактор - **М.Р.ТУМАЛАНОВА**
Хĕçата Федерацин сыхану, информаци технологийĕсен тата массĕллĕ коммуникацисен тытĕмĕнчи тĕрĕслĕв служби 2013 сулхи апрель уйĕхĕн 30-мĕшĕнче ПИ № ФС77-54016 номерпе регистрациленĕ.

РЕДАКЦИПЕ ИЗДАТЕЛЬ АДРЕСĔ:

428019, Шупашкар хули, Иван Яковлев проспекчĕ, 13, Пичет сурчĕ

ЫЙТСА ПĔЛМЕЛЛИ ТЕЛЕФОНСЕМ: 55-07-21, 56-00-67, 56-03-54, 28-83-67, 28-85-33.

Хĕçатри рекламĕсĕр тĕллевĕ информаци материалĕсем "Реклама синчен" Федераци сакунĕн 2 ст. килĕшĕллĕн "Аталану сĕлĕпе", "Ят-сум", "Ёс тата сын", "Самана таппи" рубрикĕсенче пичетленĕççĕ.
Номере 09.10.2015 алĕ пунĕ. Пичете графикпа 19 сехете те 30 минутра алĕ пумалла, 19 сехете алĕ пунĕ.
Хĕçата «Хыпар» Издательство сурчĕ» АУ техника центрĕнче калĕллĕн, «Чăваш Ён» ИПК» АО типографийĕнче пичетленĕ.
428019, Шупашкар хули, И.Яковлев проспекчĕ, 13.
56-00-23 - издательство директорĕ.
Тираж 7966. Заказ 3928.

Факс: /8352/ 28-83-70, 56-20-07
Электрон почти: hypar@mail.ru